

NANSEN UTAZÁSA LÁBSZÁNKÓN

GRÖNLANDON KERESZTÜL

NANSEN
UTAZÁSA LÁBSZÁNKÓN

GÖNLANDON KERESZTÜL

NANSEN UTAZÁSA LÁBSZÁNKÓN

GÖNLANDON KERESZTÜL

ÍRTA

SZÍVÓS BÉLA
(1896, 1911)

Szerkesztette
és az életrajzokat írta:

Ambrus Attila József

Silent Library Pro
Sopron
2026

A szöveg eredeti megjelenései

Tanulók lapja,

*A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt
26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-
án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap
Budapest, 1898. január 23 – március 27.*

Franklin-Társulat

Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda

(Vasárnapi Könyvtár. IV., 35.)

Budapest, 1911

Tipográfia, tördelés

Ambrus Attila József

A borítót az eredeti téma felhasználásával

ChatGpt 5.3 segítségével készítette

Ambrus Attila József

A szöveg szerkesztésének lezárása és a kötet megjelenése:

2026. április 1.

ISBN (pdf) 978-615-81221-7-7

CC BY-NC-ND 4.0 DEED

Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

SILENT LIBRARY
— PRO —

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	5
2. Előkészületek az utazásra	11
3. Elindulás Grönland felé.....	21
4. Kiszállás a keleti parton.....	29
5. Látogatás az eszkimóknál	37
6. További utazás észak felé a partok mentén	47
7. Előre, északi irányban.....	53
8. A tengeri utazás bevégeződik	59
9. Utazás lábszánkón	65
10. Megérkezés a nyugoti partokra	71
11. A nagy utazás vége.....	79
Fridtjof Wedel-Jarlsberg Nansen (1861-1930).....	89
Szívós Béla (1846-1912).....	103

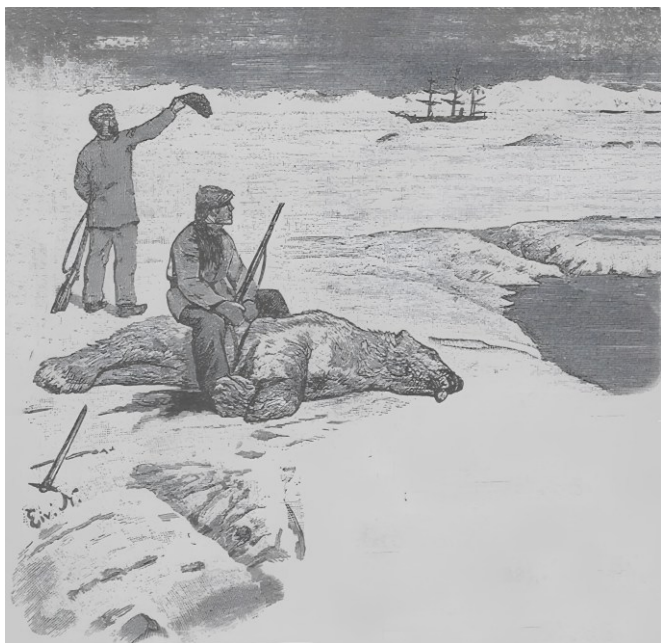

Fjord valahol a keleti parton

1/

BEVEZETÉS

*Grönland ismertetése, annak lakosai.
Nansen merész elhatározása.*

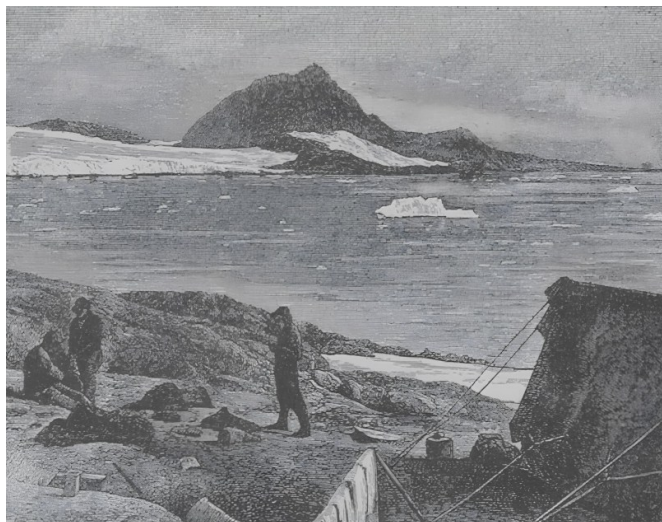
Grönland a föld kerekiségének egyik legsivárabb, leghidegebb része, hol a nyár csak néhány hétig tart, az év többi részében pedig dermedtő hideg uralkodik. De a rövid nyárnak is jóformán csak a tengerpartok mentén van látszatja, míg a belső részeken a vastag hó- és jégréteg ekkor sem olvad el.

Déli, keleti és nyugoti partjait a tenger környezi, mert hogy mosná, azt nem lehet mondani, mivel nagyobbára be van fagyva, vagy roppant tömegű jégdarabok úszkálnak a partok körül.

Hiszen a nyugoti és déli partok is, a melyek tájéka aránylag legenyhébb, annyira jegesek, hogy oda is csak június elejétől október elejéig lehet hajóval közlekedni, míg az év többi részében ezen partok is teljesen el vannak a többi világtól zárva.

Grönland területe igen nagy s bár hogy északfelé meddig terjed, mindeddig tudva nincs, — mindazonáltal hozzávetőleg el lehet mondani, hogy nagysága vagy tízszer olyan lehet, mint Magyarországé. És ezen a roppant területen mindössze valami tízezer ember él, vagy jobban mondva tengődik; tehát az egész lakosságból nálunk legfeljebb egy kisebb városkát, vagy 5—6 valamire való falut lehetne benépesíteni.

Az állatvilága is meglehetősen szegény Grönlandnak. A szárazföldön iramszarvasnál, jegesmedvénél, pézsmatuloknál, rókánál és hótyúknál egyéb nem igen van, hanem a tengerben van fóka és hal meglehetősen számmal s csakugyan főképp ezekből táplálkozik a lakosság, aztán a melegebb évszakban vándor vadlúd is sok vonul erre a délibb vidékekről, melyek vadászása szintén igen fontos a szegény népre nézve.

Grönlandi nyári tájkép

De nem is csoda, hogy olyan kevés ember élhet meg azon az óriási területen, hiszen, mint mondánk, a legnagyobb rész örökös jéggel, hóval van borítva s azon helyeken is, hol nyáron át a föld kérge egy kicsit kienged, nincs egyéb sovány rétnél, mohoknál, törpe cserjéknél s csak itt ott természetnek a lakosok egy kevés kelkáposztát, retket, zellert, ami bizony nem sok a megélhetésre.

Az állatvilága is meglehetősen szegény Grönlandnak. A szárazföldön iramszarvasnál, jegesmedvénél, pézsmatuloknál, rókánál és hótyúknál egyéb nem igen van, hanem a tengerben van főka és hal meglehetősen számmal s csakugyan főképp ezekből táplálkozik a lakosság, aztán a melegebb évszakban vándor vadlúd is sok vonul erre a délibb vidékekről, melyek vadászása szintén igen fontos a szegény népre nézve.

Ez a jeges tartomány a dánoké, a kik azonban semmi hasznát sem veszik, mert több rá a költség, mint a mennyi jövedelmet ki lehet belőle venni.

Tulajdonképeni dán származású ember kevés lakik itt, mindössze vagy 300, a kik leginkább hivatalnokok, kereskedők, míg a lakosság főtömege az úgynevezett eszkimókból áll, a kik egészen külön emberfajhoz tartoznak s úgy látszik, hajdan, más népek által üldöztetve, a közelfekvő északi Amerikából költözhettek ide.

Ezek az eszkimók apróbb csapatokban laknak, jobban mondva vándorolnak szanaszét a partok mentén s vadászatnak a fókára és egyéb állatokra. A déli és nyugoti partok mentén már állandóan meg is vannak telepedve, hol nagyobbára keresztények, míg többi rokonaik most is pogányok.

Grönland nagy területének a legújabb ideig csupán a déli és nyugoti partjai voltak ismereteseek, míg a keleti partok, de különösen a belső részek teljesen ismeretlenek voltak s csak sejtették, hogy ott hónál, jégnél egyéb alig lehet. Többen próbáltak ezen tartomány rejtelseibe bepillantani, de a rendkívüli nehézségek miatt nem sikerült ez, míg végre *Nansen* *Fridtjof*, ez a rendkívüli kitartású, rettenthetetlen bátorságú norvégiai tudós arra határozta magát, hogy ő megpróbálja lábszánkón bejárni ezt az ismeretlen roppant területet, illetőleg hogy az úszó jégen keresztül valamiképp a keleti partokig hatol s onnan aztán lábszánkóval keresztül vág az egész ismeretlen fagyos sivatagon a nyugoti part azon részéig, a hol emberek vannak letelepedve. És *Nansen* ezt a borzasztó utat, néhány bátor társával együtt csakugyan meg is tette 1888 nyarán, még pedig teljes sikerrel s bejárta azt a

területet, a melyen azelőtt ember soha nem járt s a melyről semmiféle ismereteink nem voltak.

Részlet a grönlandi partokból

Nansennek ezt a híres utazását ismertetjük most röviden, mely már magában véve is felette érdekes, valamint azért is, mert látszik belőle, hogy az elszánt, komoly akaratú, bátor férfi mit tud végrehajtani s mily akadályok legyőzésére is képes.

2/

ELŐKÉSZÜLETEK AZ UTAZÁSRA

Nansen elhatározását lehetetlennek hiszik.

Az utitársak.

Felszerelés a nagy útra.

A lábszánkózásról.

A mint Nansen elhatározta magában, hogy a vakmerő utat megkísérli, tervéről cikket irt a tudományos lapokba, gondolván, hogy hátha valamerről még valami használható tanácsot is kaphat. De a mint hirt terjedt tervének, mindenki, tudósok, nem tudósok, egyaránt kijelentették, hogy a terv képtelenség, teljességgel kivihetetlen s ha Nansen csakugyan vállalkoznék rá, egyebet nem érne el vele, minthogy társával együtt nyomorúságosan ott veszne az ismeretlen hósivatag közt, ha ugyan a partokat környező jég miatt egyáltalában odáig juthatna. Voltak olyanok is, a kik nyíltan kijelentették, hogy Nansen valóságos sült bolond, mert ilyen eszme józan ember agyában nem fogamzhatik meg.

Nansen azonban mindezekre nem adott semmit s továbbra is rendületlenül ragaszkodott fellett szándékához. Sőt mások is késznek nyilatkoztak résztvenni a veszedelmes útban, mert nemsokára

vagy negyvenen jelentkeztek, tiszték, kereskedők, földművesek, hajósok stb., a kik életre-halálra vállalkoztak őt követni.

De Nansen csak három embert választott ki ezek közül maga mellé, fő gondja a kiszemelésnél arra lévén, hogy társai erősek, bátrak, kitartók s minden nyomorúságot túrni tudó férfiak legyenek, a lábszánkózásban pedig kitűnő jártassággal birjanak. A kiválasztottak ezek lettek: *Sverdrup* Ottó tengerészkapitány, *Dietrichson* Oluf hadnagy és *Krisztiansen* Keresztély földműves. Ezenkívül még két lapp embert is szerződtetett, a kik nemcsak kitűnő lábszánkósok voltak, hanem jól is ismerték a hó és jég között való életet, mivel az ő hazájuk is majd csak olyan természetű, mint Grönland. Az egyik lapp neve *Baltó* volt, a másiké pedig *Ravna*. Ez utóbbi igen kicsiny, szinte törpe emberke volt, de azért, mint utóbb kiderült, felelte nagy volt a testi ereje.

Ilyen veszedelmes természetű utazásra, hol az ember élete mindennap veszedelemnek volt kitéve, bizonyára nagyon gondosan elő kellett készülni, hogy semmi a szükségesek közül el ne maradjon, mert azt aztán az emberlakatlan fagyos sivatagon pótolni nem lehetne, de a mellett arra is nagy gondnak kellett lenni, hogy csakis a legszükségesebb holmikat vigyék magukkal, nehogy a teher nagyon megszorodjék, mert hiszen mindent maguknak kellett az a nélkül is szörnyű és bizonytalan úton czipelni; de ügyelni kellett arra is, hogy minden a legerősebb s a célnak legmegfelelőbb legyen.

S mindezt Nansen a legjobban kieszelte és mint a következők megmutatták, a legjobban össze is állította.

Legfontosabb eszközeik közé tartozott a *szánkó*. Erre azért volt szükségük, mert erre rakták fel élelmi szereiket, sátorukat, csónakjukat és egyéb eszközeiket. Mivel pedig a szánkókat maguknak kellett húzni, gondoskodni kellett róla, hogy azok nehezek ne legyenek, mindazonáltal minden rájuk férjen, a mellett oly szilárdsággal bírjanak, hogy a hosszas utat épségben kibírják. Ilyen szánkót a hat ember számára ötöt készítettek. Mindenik elébe egy-egy ember fogta magát, csak az elsőt húzta kettő, mivel annak járása úgy is legnehezebb volt a töretlen úton.

A szánkók vontatása

Azonkívül úgy voltak ezek a szánkók készítve, hogy vitorlát is lehessen rájuk erősíteni, hogy mikor a szél majd kedvező irányban fúj, annak az erejét is meg lehessen próbálni gyorsabb haladásra. S ennek később az utazás közben csakugyan nagy hasznát is vették.

Vittek magukkal egy kis könnyű, de erős csónakot is olyan esetekre számítva, ha az úszó jég közt valamikép vízre kerülnének.

Ép oly fontos, mint különös eszköz volt a *hálózsák* is. Ez arra való volt, hogy éjszakára belebújjanak, hogy az iszonyú hidegben meg ne fagyjanak. A zsák iramszarvas-bőrből készült s olyan forma alakú volt, mint egy nagy gyapjús zsák, csakhogy sokkal szélesebb. Az egyik vége nyitott volt, itt bújtak bele, aztán egy pár szij segítségével ezt a nyílást is behúzták, hogy a hideg be ne hatoljon rajta. Mindazonáltal a szíjak mellett maradt mégis annyi hézag, a hol a levegő beférkőzhetett.

Hálózsák

Ilyen zsákot kettőt vittek magukkal; mindenikbe három-három ember fért el kényelmesen, bár szükség esetén négy is belé szorulhatott volna.

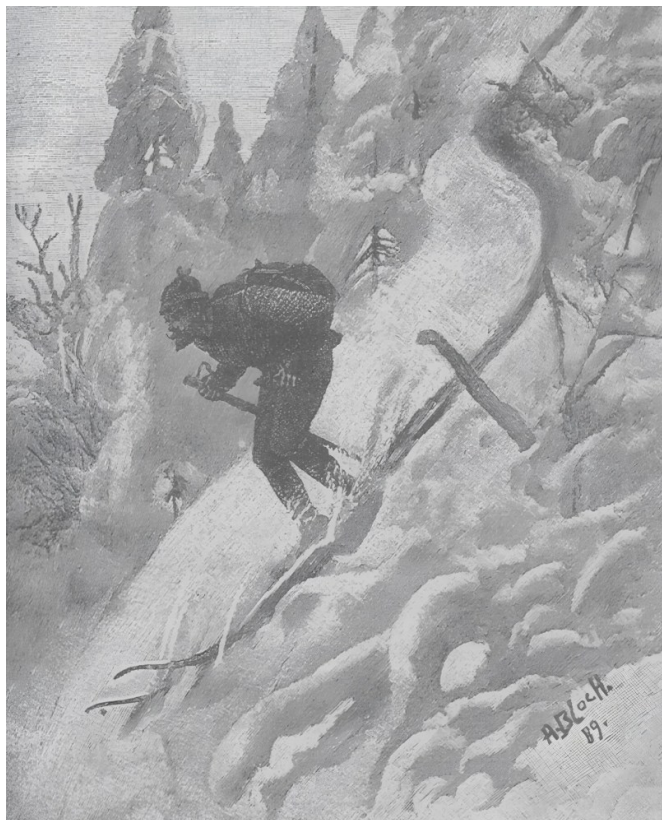
A *ruházat* úgy volt összeválogatva, hogy lehetőleg könnyű s mégis nagyon meleg és tartós legyen s a mozgást se akadályozza.

Vittek magukkal *hó-szemüveget* is, a mi a hosszás, hó közt való utazásoknál múlhatatlanul szükséges. Mert ilyenkor, kivált ha napfényes idő van,

könnyen megvakul az ember a nagy fehérségtől; ezért kell te hát a hó-szemüveg, a mely jól megvédi a szemet a netaláni hópustolásoktól is; ennek az üveg-jének a színe sötétes barna.

Utazás lábszánkón

Meredek lejtőn

Különös szerkezetű *főzőkészüléket* is vittek magukkal. A hósivatagok közt ugyanis semmiféle tüzelő anyagra számítani nem lehetvén, fa vagy szén pedig nagy teher lett volna, tehát olyan főzőkészüléket kellett beszerezni, a mely a lehető legkevesebb súlyú tüzelő anyaggal járjon. Ilyen anyag gyanánt pedig legcélszerűbbnek mutatkozott a tiszta spiritusz, melyet kellő mennyiségben, jól elzárt edényekben szállított-

tak magukkal. Hogy pedig útközben valamikép kísértetbe ne essenek a spirituszt meginni, előre ihatatlanná tették azt valami belekevert rossz ízű anyag segítségével. A főzőkészülék pedig egy parányi kályhaféle eszkből állott, a melynek útközben rendkívül nagy hasznát vették, hiszen még a mindennapi ivóvizet is ezen kellett hóból kiolvasztani.

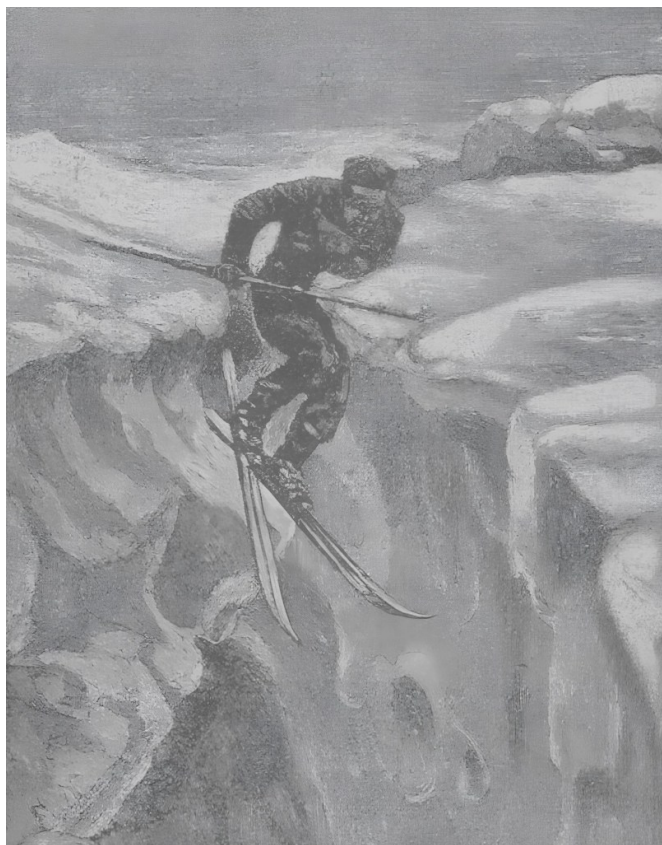
A mi az *élelmiszereket* illeti, ezekből az olyanokat válogatták ki, a melyek nagy tápláló erő mellett aránylag kevés súlylyal és terjedelemmel bírtak. Legfontosabbak voltak ezek közül a szárított hús, csokoládéval kevert húsliszt, húskivonat, borsóból és zsírból készült hurka, aztán zsír, vaj, tea és kávékivonat. Szeszest italt már csak azért sem vittek magukkal, mert korábbi tapasztalatokból tudta Nansen, hogy a szesz az ember kitartását és erejét az ilyen terhes utazásoknál nagyon lankasztja. Fényűzési cikk gyanánt egy kis dohányt is vittek magukkal, de ebből csak vásárnaponként kaptak egy-egy pipával, vagy valamely öröndetesebb alkalommal, midőn valami nagy nehézséget sikerült legyőzniök.

Ezeket kívül vittek aztán még magukkal különféle tudományos eszközöket, a melyek egyebek közt az útirány meghatározására is szükségesek voltak. Voltak puskáik is, melyek esetleg részint védelmül, részint vadászatra szolgáltak.

Utoljára hagytuk a legfontosabb kellékek egyikének a megemlítését. Ez volt a *lábszánkó*, a melynek segítségével ezt a nehéz utat meg szándékoztak tenni.

A lábszánkó hasonlít a mi korcsolyánkhoz, csak-hogy ennél sokkal nagyobb, nevezetesen hosszúsága úgy egy ölnyi szokott lenni. Ez aztán nem engedi az

embert még a puha hóban se lesüppedni, hanem a legnagyobb könnyedséggel és szélsébséggel csúszhat rajta végig.

Veszedelemes helyzet

A lábszánkó főképp az északi népek közt van használatban, legnagyobb mesterei pedig a norvégek, lapok és finnek. A legutóbbi időben már nálunk is tet-

tek ezzel az eszközzel kísérletet, egyelőre azonban inkább csak testedzés és mulatság céljából.

A ki a lábszánkóval jól tud bánni, az bámulatos dolgokat képes vele végrehajtani. Eléri rajta a futó nyulat vagy rókát, hegynek fel, hegynek le épen olyan biztosan rohan, mint a sík földön s a legsebbebb siklás közben képes 10—15 méter magasságból úgy leugrani, hogy talpra esik és megszakítatlan gyorsasággal folytatja tovább útját. Beszélnek egy lábszánkósról, ki 30 méter magasságból is leugrott s alá érve akadálytalanul tovább futott. Olyan is elég van, a ki, midőn valamely magaslatról leugrik, e közben 20—25 méternyi távolságot repül át, míg ismét havat ér a lába.

Vakmerő ugrás

Jó úton a gyakorlott lábszánkós naponként mintegy 100 kilométernyi utat tesz meg, bár fogadásból vagy kényszerűségből ennél sokkal nagyobb távolságokat

is be lehet futni. Így pl. egyszer egy versenylábszánkózás alkalmával a nyertes 50 kilométert kevesebb mint 4 és fél óra alatt futott be, pedig a terület dimbes-dombos erdővidék volt, telve mindenféle hátráltató akadállyal. Egy másik 21 óra alatt 220 kilométert futott be.

Nansen és társai is mindnyájan jó lábszánkózók voltak, remélték tehát, hogy annak segítségével sikerülni fog nekik Grönland jégsivatagjain is keresztülvergődni.

3/

ELINDULÁS GRÖNLAND FELÉ

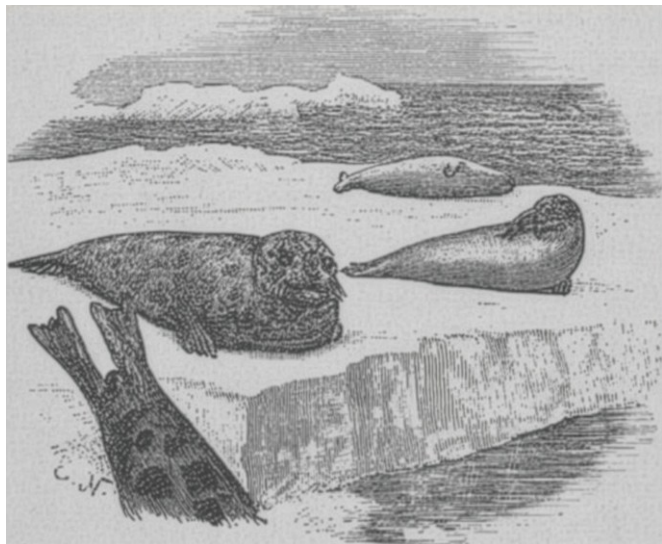
*Hajóra szállás Izland szigetéről.
A foka és vadászata.*

Midőn Nansen a nagy utazásra mindent rendbe hozott, társaival együtt hajóra ült, hogy Izland szigetére jusson, onnan pedig valamely foka-vadászhajóval Grönland keleti partjai közelébe érhessen, a hol majd tulajdonképeni nagy utazása megkezdődik.

Csakugyan talált is Izlandban egy ilyen hajóra, a «Jazon»-ra, mely a legjobb fókavadászok közé tartozott, mert a megelőző nyáron is vagy 1600 fókát fogott.

Junius 4-ik napjának estéjén hagyták el az izlandi partokat, melyek nemsokára eltűntek szemeik elől s belejutottak abba az elhagyatott tengerbe, melyen már nemsokára jégtablák kezdtek úszkálni. Eleinte csak egyesével, azután mind sűrűbben; s már messziről lehetett hallani a zajt, a mit az egymáshoz csapódó jégdarabok okoztak, majd a hajót is horzsolta hol egyik, hol másik s pedig némelyik olyan erővel, hogy az egész hajótest megrendült bele.

Nemsokára több fókát lehetett látni, a mint a jégtáblákon nyugodtan heverésznek. Erre a kapitány elhatározta, hogy vadászatot rendez rájuk s a hajó egyik csónakját vízre eresztvén, néhány emberrel a fókák felé küldte. Ezen emberek közt mindig kell lenni egy kitűnő lövőnek, mert főképp ennek az ügyességétől függ az eredmény.

Fókák a jégtáblán

A fókavadászat lefolyása igen érdekes. A mint a jégtáblán lomhán heverésző foka észreveszi, hogy csónak közeledik feléje, felüti fejét s kíváncsian bámulja a rá nézve különös jelenséget, de a mint látja, hogy a csónak egyre feléje közeledik, nemsokára láthatólag nyugtalan lesz, fejét ide-oda forgatja, majd egészen közel csúszik a jégtábla szélére, hogy onnan szükség esetén hirtelen a tengerbe menekülhessen. De egy-

előre még csak halogatja ezt, mert mód nélkül kíváncsi természetű lévén, a meddig csak lehet, nagyon szeretné még a csónakot bámulni.

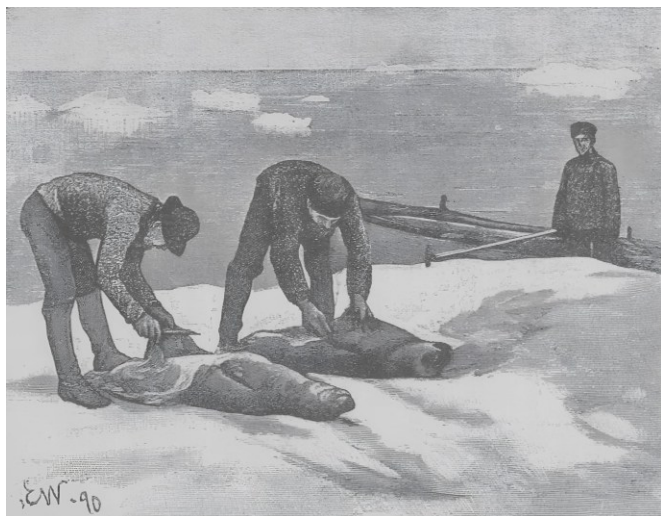
Hanem midőn már majdnem puskaövérsnyire közeledett a csónak, akkor csakugyan komoly aggodalomba esik a főka, hogy de bizony már több lesz a kettőnél s elhatározza, hogy a kellemes látványnak végét szakítja s beleugrik a tengerbe. Még közelebb csúszik hát a jégtábla széléhez s fejét is lehajtja a víz felé, mert mindig fejjel szokott a vízbe ugrani.

A mint a vadászok ezt a pillanatot észreveszik, egyszerre, mintegy jelszóra, óriási ordításba törnek ki. A főka pedig meghallván e különös lármát, hirtelen visszakapja a fejét, elhalasztja a leugrást s kíváncsian figyel, hogy mi lehet az?

Ezt az időt pedig felhasználják a vadászok s teljes erejükből a legnagyobb sebességgel eveznek a főka felé. Ez megint elkezd nyugtalankodni, újra a víz felé fordítja a fejét, hogy leugorják. Ekkor a vadászok még erősebben, még dühösebben ordítanak, mire a főka megint felkapja a fejét s egy kis ideig a hang felé bámul, mialatt a csónak szélsébséggel közeledik. De a főka már ilyenkor nagyon nyugtalan lesz s bármennyire szeretne még tovább is bámulni, most már csakugyan elhatározza, hogy a tengerbe ugrik.

Most tehát a vadászokra nézve is elérkezett a döntő pillanat s ha sikerült már lövéstávolságnyira közeledniük, akkor a puska célba veszi s lelövi a szökni készülő állatot. A lövésnek azonban úgy kell találni a fókát, hogy annak menten vége legyen, mert ha csak megsebesítik, akkor nemcsak hogy könnyen eltűnhetik a tengerben, hanem vergődésével a többit is elrémiti, mire még a távolabb heverészők is ha-

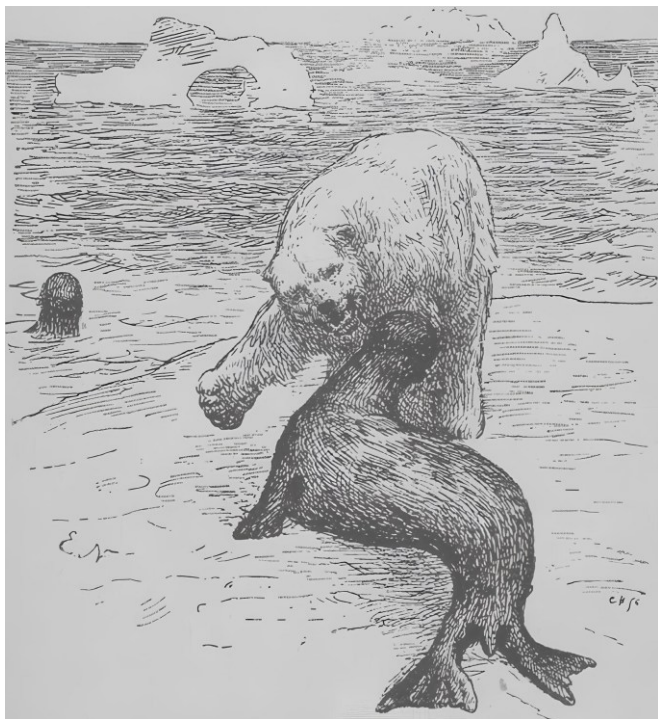
nyatt-homlok rohannak a vízbe s ezzel aztán vége a vadászatnak. Míg ha az első egy-két fókát sikerüli úgy agyonlőni, hogy azok mozdulatlanul ott maradnak, akkor aztán könnyű a vadászok többi dolga, mert a távolabbi fókák látván, hogy emezek csendesen heverésznek, azt gondolják, hogy nincs semmi veszedelem s ők is nyugodtan maradnak helyükön, gyönyörködve bámulják a feléjük is közeledő csónakot, mire aztán a puskás egymásután szépen lelövöldözi ezeket is.

A foka szalonnájának lefejtése

Ezért kell hát különösen az első fókák lövésénél nagyon vigyázni. Miért is, ha még oly távol van is a csónak, midőn a foka le akar ugrani, hogy a lövés még nem volna egész biztos, akkor a puskás nem a fókára lő, hanem alája, a jégtábla szélébe, — mert megjegyzendő, hogy a jégtábla egy ölnyire is kiáll a vízből, a golyó aztán szeme közé csapván a már lefelé bámu-

ló fókának a jégmorzsalékot, ez a különös jelenség újabb elbámulásra indítja a fókát s míg ezen csodálkozik, addig a gyorsan evező csónak olyan közelre ér, hogy most már meg lehet tenni az utolsó elhatározó lövést.

A jégesmedve és foka

Mihelyt a fókát meglőtték, mindjárt a szalonnája lefejtéséhez fognak, mert hát tulajdonképen ennek a kedvéért vadásznak. Ez a lefejtés pedig rendkívül gyorsan megy s egy fókával a gyakorlott vadász már két-három percz alatt végez. Először a fejtől a farká-

ig hasment végig hasítják a szalonnáját, aztán jobbról-balról néhány bemetszést tesznek a szalonnaréteg és hús közé, akkor a fejénél és farkánál körül kanyarítják s egy pár rántással lenn van a szalonna, melyet a hajóra visznek, míg a húst ott hagyják a számtalan falánk sirály kedves zsákmányául.

Mellesleg megjegyezve, most már sokkal kevesebb a fóka, mint korábban volt, nemcsak azért pedig, mert rendkívül sokat kivadásztak, hanem azért is, mert a fóka beljebb húzódott a szárazföld felé; mert igaz ugyan, hogy ott meg a jegesmedve háborgatja, de ez mégis sokkal kevésbé veszedelmes elenség rá nézve, mint a telhetetlen ember.

Hogy mennyi fókát elpusztíthatnak évenként a vadászok, csak abból is megítélhető, hogy ezen első napon 187 fókát lőttek Nansenék és ezt még nem tartottuk valami rendkívül szerencsének.

Igy folyt aztán az utazás a jégtáblák közt tovább észak felé, miközben, a hol alkalom mutatkozott rá, ugyancsak pusztították a kövér fókákat. Láttak több óriási czethal is, a melyek azonban a hajó közeledésére nagy zajjal olyan gőzszlopot fújtak ki orrlyukaikból, mint valami hatalmas gőzkazán, aztán roppant testükkel elmerültek a vízbe.

Hogy mily óriási nagyságú állat ez a czethal, egyik képünkről megítélhető, mely egy az Izland szigetén fekvő helység kapuját ábrázolja; a kapu t. i. nem egyéb, mint egy vén czethalnak az állkapcscsontja s a mint látszik, ugyancsak jó magas és széles, úgy hogy lóhátas emberek is nagyon kényelmesen járhatnak keresztül-kasul rajta.

Czet állkapcsából készült kapu

4/

KISZÁLLÁS A KELETI PARTON

*Búcsúzás a «Jazon»-tól.
Veszélyes út a jégár közt.
Vendégszerető szunyogok.
Emberi hangok a jégsivatagban.
Eszkimók mutatkoznak.*

Julius hó 18-án annyira jutott már a hajó a grönlandi partokhoz, hogy Nansen elhatározta, miszerint búcsút mond társaival együtt a hajónak s csónakokon keresztül vergődve a parton, pár mérföldnyi szélességben körül úszkáló jégtáblák közt partra száll s a szárazföldön át megkezdí nagy útját nyugot felé, a mi jelen vakmerő vállalkozásának tulajdonképeni célja volt.

Érzékeny búcsút vettek hát a «Jazon» hajó személyzetétől s apró csónakjaikra felrakván mindenféle készülékeiket, merészen neki vágtak a zajló jégtábláknak, hogy azokon törékeny csónakjaikkal áthatoljanak. Tulajdonképen csak egy csónakot vittek magukkal, de a «Jazon» kapitánya adott még nekik másikat is.

Eleinte meglehetősen jól ment a dolog, mert a jég olyan lazán állott, hogy könnyű volt a jégtáblák közt

áttörtetni s csak néha kellett rudak vagy fejsze segítségével a szűkebb réseken bővíteni vagy a csónakokat egyes útba eső jégtáblán át szánkóztatni. Később azonban olyanná vált a jég, hogy lehetetlen volt a partot elérni s utasainknak át kellett magukat az áramlatnak engedni, mely a jégtáblákat a partok mentén, nagy erővel sodorta lefelé déli irányban.

Így hajtotta őket a jeges ár két hétig, miközben jéghegyekkel is találkoztak, melyek közül egy épen utasaink közelében szakadozott szét nagy recsegés-ropogás közt s csak hajszálon mult, hogy mindenestől szét nem morzsolta, el nem temette őket.

Végre sok viszontagság után mégis sikerült partot érniök. Sivár, sziklás terület volt ez, de végre is csak szárazföld volt s oly örömet okozott Nansenéknek, mintha valami paradicsomi szépségű szigetre találtak volna. Kopasz, mogorva, köves hegyek, sóvány mohval borított területek, váltakozva havas mezőkkel, ez volt a szárazföld, a mi után már annyi idő után vágytak s a mi az úszó jégtáblák birodalma után mégis oly elragadónak tetszett nekik.

Alig örvendezték ki magukat valamennyire, egyszer csak egy hang, egy még a hazából nagyon jól ismert kedves hang ütötte meg nagy csodálkozásra füleiket. Semmi egyéb nem volt pedig ez, mint szűnyog-éneklés, mely otthon ugyan épen nem szokott kellemes lenni, de itt valósággal fellelkesítette utasainkat. Hiszen a szűnyog újabb bizonyága annak, hogy csakugyan szárazföldön, azon az áldott, biztos szárazföldön vannak.

S hogy a szűnyogok ne hagyjanak fenn semmi kétséget szűnyog voltuk felől, csakhamar úgy össze-
csípkedték utasainkat, hogy itthon is díszére vált vol-

na a szúnyog-atyafiságnak. Lehet, hogy tán azért is működtek ezek a sarki szúnyogok oly nagy mohósággal, mert ezen a vidéken bizony vajmi ritkán lehetett alkalmuk ember-vért kóstolni és nyilván nagyon sok nemzedék szúnyognak kell addig elpusztulni, míg egyik vagy másik ember vérébe kóstolhat.

Egy kis hó-verébre is találtak, mely egész bátran közvetlen melléjük szállott s apró fekete szemeivel kíváncsian vizsgálta e különös emberi alakokat; lehet, hogy sohasem látott még máskor embert. Mikor jól kibámulta magát, vígan csicseregve odább röppent; embereinknek pedig nagy örömet okozott ezen párányi szárazföldi madárka látogatása.

A szárazföld örömére aztán fényes lakomát csaptak utasaink a parton, már t. i. annyiban, hogy Isten igazában jóllaktak szárított hússal s egyéb efféle csemegével, aztán egy-egy pipa dohányt is elszívtak, majd végigfeküdtek a jó vastag mohon s kialudták, kiheverték magukat emberül, a mire bizony már anynyi keserves töredelem után, a mit az úszó jég között átéltek, nagy szükségük is volt.

Azután folytatták útjokat tovább. A jeges ár nagyon lesodorta már őket délfelé s megint vissza kellett fordúlniok északnak s a partok mentén haladtak megint felfelé.

Egyszer úgy déltájban, a mint pihenni nekiheveredtek, valami különös hang ütötte meg füleiket, mely mindnyájukat nagy izgalomba hozta.

Emberhangot hallottak messziről, valóságos emberhangot, mintha valaki kiabálna!

Összeszámlálták magukat, de hát mind a hatan együtt voltak, ki vagy mi kiabálhatott tehát?

Majd abban állapotok meg, hogy bizonyosan valami nagy fajta tengeri sirály vagy bűvár-madár hangja lehet az, hiszen hol járna itt ember? De a kiabálás újra ismétlődött s pedig most már közelebbről és olyan világosan, hogy tovább lehetetlen volt annak emberi eredetében kételkedni; de hogy honnan jön: kivenni nem lehetett, mert a vidék nagyon dimbesdombos volt.

Végre, miután már mindnyájan a legnagyobb izgatottságba jöttek, a lapp Baltó hirtelen felszaladt egy dombtetőre, honnan miután szétnézett, a legnagyobb csodálkozással, kézzel-lábbal integetve lekiáltotta, hogy két különös alakú embert lát közelíteni.

Eszkimók érkezése

Erre a társaság valamennyi tagja szintén a dombra rohant s csodálkozva győződtek meg, hogy Baltónak csakugyan igazsága van. Látták a két különös idegent ők is, a kik éppen valami szakadékon akartak csónakkal áthatolni s az átjárót keresték nagy lármával.

Végre sikerült nekik a jégszakadékok közt átvergődni. Gyorsan kiugráltak ekkor csónakjaikból s a másik perczben utasaink előtt állott a két különös ember.

Mind a ketten fiatal suhanczok voltak még s tétőtől-talpig fókabőrbe öltözve; az egyik hajadon fővel volt s hosszú fekete haját egy sor felfűzött gyöngy tartotta össze. Különben mindketten csinos arczuak voltak, de bőrük színét a vastagon rátapadt piszoktól senki meg nem tudta volna mondani.

A mint a két idegen a nem kevésbé bámuló Nansenék közelébe ért, elkezdtek mosolyogni, nevetni s láthatólag olyan örömben törtek ki, mintha ki tudná, miféle régi ismerősökkel vagy barátokkal találkoztak volna. A szó is megeredt belőlük s elkezdtek nagy gyorsan beszélni, közben nagyokat kaczagtak s kézzel-lábbal szörnyen magyaráztak volna valamit, de hát olyan nyelven, a miből a társaság egyetlenegy szót sem értett meg.

Mert hát a két különös jövevény *eszkimó* volt, vagyis azon néphez tartozott, a mely ott lakik, vagy inkább vándorol ide s tova a grönlandi partok mentén. Ezért volt beszédük érthetetlen a társaság előtt, mert eszkimó nyelven közülök senki egy szót sem tudott.

De a két vigkedvű eszkimó ezzel legkevesebbet sem törődött, csak beszélgettek, nevetgéltek tovább, mintha minden szavukat a legjobban értenék. Közben mutogattak magukra, majd a csónakjaikra, aztán északi irányba, nyilván azt akarták kimagyarázni, hogy ők a csónakokon arról jöttek s ott van valahol a falujuk.

Erre aztán Nansenék is kedvet kaptak a kézzel-lábbal való magyarázathoz s szintén elkezték az eszkimóknak mutogatni, hogy ők meg arról, messziről, túl a tenger felől jöttek.

Az eszkimók szájtátva hallgatták ezt a magyarázatot s nyilván megértették, mert szörnyű csodálkozó kiáltásokban törtek ki, a mi nagyon hasonlított a tehénbögéshez. Látszott, hogy kételkednek is a dologban, mert hát ők nyilván még sohasem hallották, hogy arra felé is lakjanak emberek.

Hanem hát csakhamar másra fordult a figyelmük s teljes lelki gyönyörúséggel elkezdtek az európaiak ruháit, szerszámaikat nézegetni. Különösen pedig csónakjaik vasalása költötte fel legnagyobb mértékben bámulatukat. Ehhez foghatót még ők nyilván sohasem láttak s a mint végig tapogatták a vasalást, csodálkozásuk közben olyanokat bögtek, hogy akár melyik tehénnek becsületére vált volna. De hát hogy is ne, mikor az ő apró csónakjaik csak fókabőről vannak készítve, ezeké az európaiaké meg erős fából s még azon felül meg is van vasalva! Csodálatos dolog, nagyon csodálatos s rettenetes gazdagságra mutat, hogy még ilyen helyre is telik vas, holott már az az eszkimó, kinek egy kis vaskése van, valóságos hires ember messze környéken!

Miután Nansenék jól kigyönyörködték magukat a különös vendégeken, előszedték szárított húsukat s evéshez fogtak. S még ekkor kezdtek csak az eszkimók javában bámulni, úgy, hogy a szájuk is tátva maradt bele s a világért félre nem mozdították volna fejüket, hogy egy pillanatot el ne mulasszanak abból a ritka látványból: mikép rakják az európaiak szájukba a falatot!

Nansen aztán adott egy kis húst a két húséges bámulónak is, mire azok örömben nem tudtak hova lenni, hanem épen csak egy-egy falatot ettek meg az ajándékból, a többit gondosan eltették, kézzel-lábbal mutogatva, magyarázva, hogy a többit elviszik haza a falujokba, hadd csodálkozzanak ott is rajta. Egyszersmind pedig nagy mosolygás közben szörnyen integettek Nansenéknak s torkuk szakadtából kiabáltak valamit, a mi nyilván annyit jelenthetett, látogassák meg őket a falujokban, bizonyára nagyon szívesen látott vendégek lesznek ott.

Ezután hirtelen belekuporodtak apró bőrcsónakjaikba s nemsokára eltűntek arra, a merről előkerültek.

5/

LÁTOGATÁS AZ ESZKIMÓKNÁL

Az eszkimók öröme és csodálkozása.

Különös vendéglátás a kunyhóban.

A nagyszerű ritkaságok.

A családtagok eredeti bemutatása.

Az ajándék.

Az eszkimók nem győzik magukat kibámulni.

Miután Nansenék jól kipihenték magukat, másnap útra kerekedtek, még pedig a partok mentén csónakban haladva, gondolván, hogy tán az eszkimó-falura is ráakadnak ott valahol, a mi szerfelett érdekesnek mutatkozott volna.

És csakugyan, a mint egy kanyarulatot elhagytak, egyszerre csak szemükbe tüntek az eszkimók kunyhói egy hegyoldalban. Az eszkimók is észrevették a közelgőket, a kikről az említett két fiatal azóta már bizonyára annyi csodálatos dolgot mesélt s az egész falu apraja-nagyja, lélekszakadva, szörnyű lármával kirohant a parti sziklákra, honnan majd elnyelték szemmel a közelgőket. Mások meg azt sem várhatták, míg Nansenék kikössenek, hanem csónakba ugrálva, nagy sebességgel elébük eveztek. Ez utóbbiak közt ott volt a két ismerős ifjú is, a kiken

meglátszott a rendkívüli öröm, hogy az európaiakat ismét láthatják.

Az összecsődült eszkimók közt már előre ropant csodálkozást keltett az, a mint Nansenék két elébük szakadt nagy jégtáblát nem kerültek ki, hanem egyenesen nekihajtottak, mivel pedig a két tábla közti hézag nagyon keskeny volt, az evezőkkel szétolták azokat s úgy hatoltak a tiszta vízre keresztül.

Ilyesmit az eszkimók lehetetlennek tartottak volna, mert hiszen az ő apró bőrcsónakjaikat bizony össze is morzsolta volna a jégtábla, ők tehát az ilyen úszó jeget egyszerűen ki szokták kerülni. De mikor látták az európaiak miveletét, ez már minden képzeletüket felülmúlta s valamennyien, mintegy vezényszóra, rettentő bógésben törtek ki, mintha egyszerre egy egész tehén-csorda elbődült volna.

A mint Nansenék egész közel értek a parthoz, hogy már teljesen jól voltak láthatók, az összesereglett eszkimók, férfiak, nők, gyermekek, megint elkezdtek nagy csodálkozásukban tehéncsorda módjára bőgni, a minek aztán vége-hossza nem akart szakadni. Majd odarohantak a Nansenék csónakjaihoz s huszan-harminczan is belekapaszkodtak egybe, úgy húzták ki nagy örömmel a partra, miközben szakadatlanul kaczagtak, kiabáltak, ezzel akarván kimutatni, hogy nagyon örülnek a ritka látogatásnak.

A partra szállott európaiakat aztán sűrű csoportokban körülvették, szakadatlan bámulva azoknak minden mozdulatát s fogdosva, tapogatva ruháikat tetőtől-talpig s mikor eközben egy-egy különösebb gombra, vagy egyéb olyasmire akadtak, a mi nagyobb mértékben megnyerte tetszésüket, el nem mu-

lasztották örömeiket és csodálkozásukat, a már ismert tehénbögéssel kijelenteni.

A nagy ünnepeltetés miatt alig bírtak utasaink a bámuló tömeg közt előre hatolni, a két lapp meg szemmel láthatólag szepegett ezek közt a különös vademberek közt, a mint ők az eszkimókat nevezték.

Végre nagy nehezen egy kunyhó elébe vergődtek, mely a legnagyobbak közé tartozott s a melynek belsejéből barátságos tűzvilág pislogott ki. Itt a gazda elébük állott s mindenféle módon mutogatta, hogy lépjenek be, nagyon szívesen látja őket.

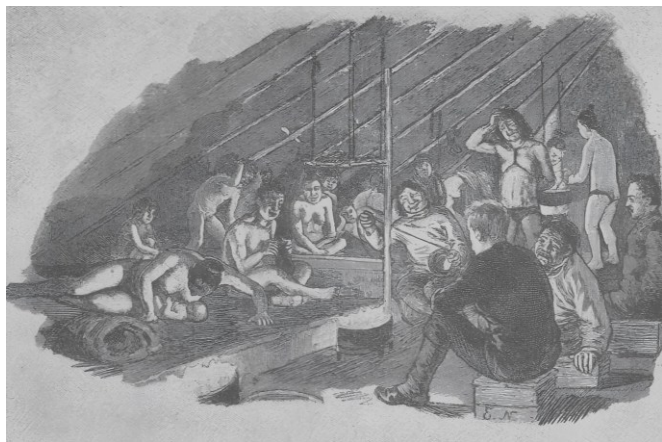
Nansenék maguk is kíváncsiak voltak az eszkimó-kunyhó belsejét megismerni, azért nem sokat kéretek magukat, hanem a szíves házi gazda rendkívüli örömeire csakugyan bebújtak az alacsony bejáró nyíláson.

A mint bejutottak, rettentő orrtekerő bűz fogadta őket, olyan erős égett halzsírszag, hogy eleinte majd meghátráltak tőle. Igen, mert az eszkimó éjjelnappal halzsírt éget egy vagy két nagy kőedényben. Ez adja a világosságot és meleget a kunyhónak, ennél süit-főz és szárítkozik; ez neki a kályhája és lámpája egyaránt. Hogy aztán ez nemcsak szagot, hanem füstöt és gőzt is terjeszt eleget, azt el lehet gondolni.

A kedves vendégeket aztán nagy tisztességgel leültették egy-egy ócska ládára, a mit a tenger sodrott partjaikra s becses zsákmányként onnan halásztak ki valamikor. Maguk a házbeleik és a nagyszámmal becsődülő atyafiság pedig letelepedtek szanaszét a kunyhóban kitergetett fóka-bőrökre s nagy lelki gyönyörűséggel onnan bámulták vendégeiket és mosolyogtak, kaczagtak, beszéltek, magyaráztak szakadatlan, hogy mit: ki tudná megmondani? Elég az

hozzá, hogy ők tökéletesen boldogoknak és szerencséseknek látszottak, hogy ilyen nevezetes vendégekre tehettek szert.

A legfurcsább azonban az volt a dologban, hogy az eszkimók, melegnek találván a kunyhó belsejét, mindenféle legkisebb szégyenkezés és habozás nélkül egymásután levetköztek anyaszült meztelenre s csak épen a csípőiken hagytak meg egy kis keskeny kötéleket. És pedig ezt egyaránt megtették férfiak, asszonyok, leányok, gyerekek, aztán így kényelembe tévén magukat, kedélyesen neki-heveredtek. Egy fiatal anya meg, a mint levetkőzött, meztelenül hanyatt fekvő csecsemője fölé hajolt le s négykézláb úgy szoptatta azt.

Eszkimó kunyhó belseje

Némely eszkimó sátorban több család is lakik, de mindeniknek külön halzsíros lámpája van, a melyben tatar gyanánt száraz mohot égetnek. Erre aztán az asszonyoknak a kötelessége gondolni, azok éleszt-

getik, tisztogatják, piszkálják a tatart, hogy lehetőleg jól égjen.

Mikor már az eszkimók meglehetősen elteltek vendégeik bámulásával, akkor apránként a maguk becses dolgait is elkezdték mutogatni, hogy azokkal dicsekedhessenek. De milyenek voltak ezek a megcsodálni való ritkaságok! Egy vén asszony valami erszényfélét keresett elő, a miből egész kegyelettel kikotorászott egy szivarvéget s azt látható büszkeséggel mutogatta az európaiaknak. Fogalma sem volt róla, hogy mi lehetett az, hanem mivel olyat ők még sohasem láttak, az egész falu rendkívüli becsben tartotta a jámbor szivarvéget, a mit valami csethalász dobhatott valamikor egy jégtáblára, melyen eddig elúszott s ott az eszkimók megtalálván, most csoda gyanánt őrzik.

A mint a vénasszony becses kincsét megmutatta, féltékenyen megint gondosan elrejtette azt, hogy valakinek a körméhez ne ragadjon, hej, mert bizonyára nem kevesen áhítoztak az után a falu lakosai közül és sokan is irigyelhették érte szerencsés birtokosát.

Egy ember meg egy kést, egy valóságos vaskést mutatott nagy dicsekedéssel, a melyre szintoly tiszteletteljes áhítattal tekintettek az eszkimók, mint elébb a szivarvégre.

Ezzel a két tárggyal aztán ki volt merítve a nevezetességek sorozata s egyéb mutatni és dicsekedni való nem akadt.

Most aztán a házi gazda a családjá tagjait akarta az európaiakkal megismertetni, a mit a következő eredeti módon kísértett meg: megölelt egy kövér asszonyt, azt akarván vele kifejezni, hogy ez a felesége, aztán mindketten szeretetteljes mosolygással

tekintettek néhány ott ácsorgó pufók gyerekre, a mi megint azt akarta jelenteni, hogy ezek az ő gyerekeik. Majd azzal is dicsekedni kívánt a gazda, hogy milyen jó feleségtartó ember ő, miért is végigcsattogtatta tenyerével a felesége hátát, itt-ott belecsípett a húsába, mutatva az európaiaknak, hogy lám, milyen szép kövér az ő felesége!

Midőn egy darabig így ment a mulatság a kunyhóban, egyszer csak kiment egyik idősebb eszkimó és nemsokára visszatért egy nagy csomó összegombolyított fókabőr-szíjjal, csendesen leült, azután a szíjat pontosan kimérve, hat egyenlő részre osztotta s mindenik európainak a markába nyomott egy-egy darabot, azután szívesen mosolyogva nézett hol egyikre, hol másokra, kíváncsian vizsgálva, hogy ugyan mennyire örülnek azok a szíjnak?

Kiment egy másik, harmadik és negyedik eszkimó is s mindenik fókaszíjjal tért vissza, a mivel az európaiaknak kedveskedtek, azon módon, mint az első tette volt.

Nansenék eleinte nem tudták mire vélni a dolgot, míg utóbb megértették, hogy ez bizony ajándék akar lenni, hogy tehát kedvét ne szegjék e szegény jószívű embereknek, ők is elkezdtek a szíjra mosolyogni, tudtul akarván ez által adni, hogy az ajándéknak örülnek, a mi az eszkimóknak csakugyan kimondhatatlan jól esett, mert most már nemcsak mosolyogtak, hanem torkuk szakadtából kacagtak is s e perczen a világ legboldogabb embereinek látszottak.

Miután a kunyhóban ilyenformán jól elidőztek Nansenék, egyszer végét szakították a látogatásnak s csónakjaik felé indultak, hogy azokról holmijaikat

leszedve, valami alkalmas helyen sátorot üssenek s majdan éjjeli nyugodalomra hajtsák fejüket.

Az eszkimók azonban nyomon követték őket s a mint észrevették szándékukat, a legnagyobb buzgósággal teljes erejükből segítettek mindent, a mit csak tudtak. Közben szörnyen megbámultak minden holmit, a mi a csónakokból egymásután előkerült s minden lépten-nyomon lehetett hallani azt a különös, tehénbögés-féle lármát, a mivel az eszkimó legmélyebb bámulatát szokta kifejezni.

Legjobban megtetszettek azonban nekik a fényes bádóg-dobozok, a mikbe az élelmiszerek el voltak csomagolva. A mint ezeket megpillantották az eszkimók, csodálkozásuk nem ismert határt s minduntalan meg-megújuló hatalmas bögésekben törtek ki. Aztán kézről-kézre adták s minden részben nagy szeretettel végigtapogatták, simogatták a dobozokat.

Nagy tetszésben részesült előttük az európaiak kis sátora is, melynek alkatrészei szintén a csónakokból kerültek elő. De majd megint nem tudtak hova lenni elragadtatásukban, midőn rakodás közben az egyik lapp iramszarvas-bőrből készült ködmöne kezükbe került. Miféle állat bőréből készülhetett az? Ez volt a nagy kérdés előttük, a mit meg nem bírtak fejtetni; nem foka, nem jegesmedve, sem róka, sem kutya, mi lehet hát? Mert ők más állatnak hírét sem hallották s az iramszarvas is teljesen ismeretlen volt előttük, mert Grönlandnak ezen a részén az sincs. Hiába mutogatta nekik Baltó a fejére helyezett ujjával, hogy a bőr szarvasból származott, az eszkimók csak nem értették meg s az érdekes ködmön mivolta felől nyilván még máig is teljes homályban vannak szegények.

A mint Nansenék sátrukat felütötték s vacsorához ültek, megint újból kezdődött a csodálkozás s egy falat be nem mehetett úgy senki szájába, hogy a körül álló eszkimók végig ne kísérték volna szemeikkel annak egész útját. Szerették volna utasaink őket megkínálni, de hát nagyon sokan voltak s így meg kellett nekik elégedniük a nézéssel.

Midőn az európaiak vacsora után a lefekvéshez készülődtek, az eszkimók még akkor sem akartak távozni, rendületlen érdeklődéssel néztek minden mozdulatot. Különösen örültek pedig annak, midőn Nansenék a hálósákba belebújtak. Ekkor az eszkimók öröme, csodálkozása a legmagasabb fokra hágott s kaczagtak, úgy hogy majd egymásra dőltek. Midőn aztán az európaiak a sátor ajtaját behúzták, hogy többé nem lehetett belátni, akkor az eszkimók végre nagynehezen eltávoztak s kunyhóikba haza szállingóztak, bizonyára még éjjel is arról a sok csodaszép dologról álmodozva, a miben ma annyi sok részük volt.

Az éjszaka csendesen folyt le, hanem már kora reggel talpon voltak az eszkimók s mind Nansenék sátra körül gyülekeztek s roppant kíváncsisággal várták, hogy mikor kelnek már azok valahára fel. Végre nem állhatták a dicsőséget, egy kicsit félre tolták a sátor ajtaját s nagy vigyorogva egymásután ott kukucskáltak be: vajjon mit csinálhatnak a különös jövevények.

Mikor aztán ezek akarva, nem akarva kibújtak a hálósákból s öltözködni kezdettek, nosza lett nagy riadalom s örvendezés az eszkimók közt, minden mozdulatát rendkívüli érdeklődéssel kísérték az európaiaknak s megbámultak mindent, a mit csak lehe-

tett, szívök egész teljességéből. A mint egyik vagy másik valami ruhadarabot öltött magára, minduntalan megújultak azok a tehénbögéshez hasonló tetzésnyilvánítások, de különösen el voltak ragadtatva, a mint a Kristiansen pitykés övét megpillantották; itt már határt nem ismert bámulatuk, s a csodálatos jószágot valamennyinek sorra kellett tapogatni. Sőt mikor már egészen felöltözve kiállott Kristiansen a sátor ajtajába, egy elkésett eszkimó, a ki csak a többiek-től hallotta a remek pitykés öv létezését, minden czeremónia nélkül felhajtotta a Kristiansen felső ruháját, hogy megnézhesse annak az annyira magasztalt jószágnak az ő minéműségét.

Nansen, a ki egy kis fényképező gépet is vitt magával, nagyon szeretett volna néhány eszkimót lefényképezni, de sehogysem akartak kötélnak állani, mert attól féltek, hogy a gépben valami boszorkányság lehet. S ha egyik-másik sok biztatásra megembelelte is magát, hogy megáll a gép előtt, nem soká tartott a bátorsága, mert mihelyt rájuk irányozta Nansen a csövet, nagy kiabálással menten elszaladtak.

Végre is csak orozva lehetett egyiket-másikat nagy nehezen, úgy a hogy lekapni.

Reggelizés után — a mit az eszkimók nagy lelki gyönyörűséggel újra végignéztek — megint elmentek Nansenék a kunyhók közé szétnézni. Az egyik kunyhóból egy szoptató asszony jött elébük, a kinek hátára volt kötve a csecsemője; ez nemcsak maga bámulta végig nagy mosolyogva az európaiakat, hanem még féléves csecsemőjét is elővette a hátáról, felköltötte az édes álmából s ugyancsak biztatta, hogy nézze ezeket a különös embereket, ilyet aligha lát valaha életében!

6/

TOVÁBBI UTAZÁS ÉSZAK FELÉ A PARTOK MENTÉN

Érdekes kíséret.

A kíséret megszeppen s visszafordul.

Jéghegyek; egy különösen csodás alkotású.

Futás a szúnyogok elől.

Ezek után neki készültek Nansenék s elhatározták, hogy tovább folytatják az utazást északi irányban, még pedig tovább is a csónakon, mert a víz, bár jeges volt, de arra nézve, hogy rajta csónakon menni lehessen, mégis alkalmasnak látszott.

A mint ezt a szándékot az eszkimók észrevették, közülök néhányan szintén csónakra kaptak, hogy egy darabig elkísérjék az idegeneket vagy talán mivel maguknak is dolguk volt arra felé. Elég az hozzá, hogy néhány férfi hamarjában bele ült a maga egy személyre való kis csónakjába — a férfiak mindig csak így egyesben járnak — s nagy buzgósággal elkezdték Nansenékat kalauzolni. De az asszonyok se akartak hátra maradni, ezek is beleültek heten egy nagy csónakba, úgynevezett asszonycsónakba s kö-

römszakadtig ugyancsak eveztek hűségeseen a kedves európaiak nyomán.

Különös módon szoktak pedig evezni ezek az asszonyok. Eleinte mindjárt sebesen kezdték az evezést, de ezt fokozatosan mindig gyorsították s erősítették és úgy neki feküdtek az evezőnek, hogy utoljára már valamennyien félig állottak a csónakban. Ekkor hirtelen abbahagyták az evezést s engedték a csónakot magától előre haladni, ők pedig ez alatt kifújták, kipihenték magukat. A mint aztán a csónak megcsendesedett, megint előlkezdték az evezést, úgy mint előbb.

Dél felé az európaiak megéhezvén, kikötöttek s falatozáshoz láttak, de az eszkimók, a kik nagyon jól birják a koplalást, vigan előre eveztek, csak épen kető nem birt a kíváncsiságával, ezek visszamaradtak s nagy gyönyörűséggel végig nézték az európaiak étkezését, a melyen kimondhatatlanul jól mulattak s hát még mekkora lett örömük, midőn egy-egy kiürült bádogdobozt kaptak ajándékba. No már ezt toll leírni csakugyan képtelen volna.

A mint Nansenék megint tovább csónakáztak, nemsokára utolérték az előre ment eszkimókat, a kik azonban nem eveztek már, hanem a parti sziklákra felmászva, onnan nézegettek nagy figyelemmel észak felé, majd meg az eget vizsgálgatták nagy figyelemmel.

Mindez nem valami jót jelenthetett s csakugyan hirtelen megint csónakjaikba ültek s elkezdtek gyorsan visszaevezni Nansenék felé.

A mint összeérkeztek, az eszkimók kézzel-lábbal kezdték magyarázni, hogy arra olyan vastagon áll a jég, hogy lehetetlen tovább hatolni, az asszonyok pe-

dig aggodalmas arczczal mutogattak a felhőkre, hogy eső lesz, jobb lenne tehát visszatérni.

Csónakok az uszó jégtáblák közt

Nansen azonban kijelentette, hogy mindezek daczára is tovább fog utazni, a mit az eszkimók nagy szomorúsággal vettek tudomásul, de végre is nem tehetvén mást, a maguk részéről szépen visszafordultak tanyájuk felé.

Tovább haladva Nansenék, nemsokára tapasztalták, hogy az eszkimóknak némi részben csakugyan igazságuk volt, mert a jég nagyon sűrűn kezdett úszkálni és hatalmas jéghegyek is közelegtek. Egy ízben két ilyen jégóriás épen előttük csapódott össze s csak alig bírták gyors visszavonulással kikerülni, a mi ha olyan jól nem sikerül, bizony mindenestül szerteszét morzsolta volna őket a roppant jégtömeg.

Mentől inkább haladtak észak felé, annál sűrűbben találkoztak úszó jéghegyekkel, melyek alja a partok közelében majdnem egész a tengerfenéig leért.

Egyszer nagyon távolról szemükbe tűnt valami csodálatos, óriási nagyságú tárgy, melyről el nem tudták gondolni, hogy mi lehet? Jéghegynek alig hihatték volna, oly különös volt az alakja. Pedig mégis jéghegy volt, de olyan, a mihez hasonlót eddig csakugyan nem láttak.

Legfelül két karcsú toronyforma nyúlt fel a tömegből a fellegek közé, felül a sima jégfalon egy hatalmas lyuk volt látható, míg az aljában olyan barlangot mosott a víz, a melybe bármely hajó kényelmesen beállhatott volna. De legcsodálatosabb volt, hogy a barlang a legszebb kék színben tündökölt, még pedig a világos kéktől a legsötétebbik, azonkívül apró patakok csörgedeztek belőle kifelé, a melyeknek zaja különös morgássá egyesült a jégbarlang belsejében. Valójában olyan volt ez, mint valami mesebeli tündér palotája.

Így folyt az utazás tovább mindig a partok mentén, miközben alkalmas helyen esténként éjjeli szállásra kikötöttek.

Egyszer egy ilyen alkalommal, midőn az idő különösen enyhe volt, oly roppant tömegű szúnyog lepette őket meg, hogy újra a tengerre kellett miatta menekülni. Midőn legelőször láttak ezen a fagyos földrészen szúnyogokat, valósággal megörültek neki, mint-hogy annak döngicsélése az elhagyott távoli hazára emlékeztette őket, hanem most bezzeg nem nagyon volt okuk a kedves hazai állatkák jelentkezésének örvendezni.

Vitorlás csónak

Mint a méhraj, úgy rohantak utasainkra s a mint azok falatozni kezdtek, oly tömegesen tódultak mindenfelől rájuk, hogy minden falatjuk, a mint szájukba vették, már akkor vastagon borítva volt szunyogokkal. Megpróbáltak előlük menekülni, felfutottak a környező sziklákra, a hol szél lengedezett, gondolva, hogy majd az talán elűzi a tolakodó vendégeket. De hasztalan, rendületlenül követték azok az embert itt is, szúrták, marták, s egy percz alatt szemük, szájuk, fülük, orruk tele lett e mérges jószágokkal s egyszer csak azt vették észre utasaink, hogy szaladnak biz ők javában valamennyien, mint a vert sereg. A szunyogok pedig utánuk. Hiába csapkodtak kézzel-lábbal, hiába verlek agyon ezret meg ezret, bizony csak nem tágitottak azok. Egy helyen nagy mennyiségű száraz avart találtak s abból csináltak hirtelenében tüzet, hogy annak a füstjében menedéket találjanak, de még az sem sokat ért, mert mihelyt ritkult a füst,

még annál bőszültebben folytatták a szunyogok az ostromot.

Végre is nem volt mást mit tenni, mint azzal tartva, hogy: «szégyen a futás, de hasznos», a menyire csak lábaik birták, oly gyorsan futottak le a tengerpartra s hamarjában beleugrálva csónakjaikba, bemenekültek a tengerbe s tovább eveztek. Azonban a vérszemet kapott szunyogok még itt is jó darabig üldözték őket, míg végre nagy nehezen elmaradoztak. Utasaink pedig összedagadt testtel s szüntelenül vakarózva csónakáztak tovább.

Csodálatos e dologban, hogy ezen a fagyos földön is mennyi szúnyog tenyészik; de még különösebb, hogy miből tudnak ezek ott élni, holott emberre vajmi ritkán akadhatnak s egyéb állat is csak elvétve kerül ezen kietlen partokra.

7/

ELŐRE, ÉSZAKI IRÁNYBAN

Megint eszkimók mutatkoznak.

Tűért húst.

A tű nélkül maradt törpe.

Tengeri madarak.

Északi fény.

Kihalt fahu.

Sok jéghegy.

Sokáig haladtak Nansenék tovább északi irányban, miközben roppant nagy függőleges sima jégfalak mellett csónakáztak el, a melyek a szárazról nyúltak ki a tengerre.

Egyszer erős halzsírszagot hozott orrukba a szél a partról. Mindjárt gondolták, hogy itten körül megint eszkimók tanyáznak s csakugyan nemsokára megpillantottak néhány kunyhót, azok körül pedig egy csapat eszkimó asszonyt és gyermeket.

Hanem a mint ezek észrevették az európaiak közelgő csónakját, rémülten elkezdtek kiabálni, öszszekapkodták féltős holmijaikat, nevezetesen a fókabőröket és szárított húst s kétségbeesett sikoltozás közben hanyatt-homlok felrohantak a parti sziklákra.

Nansenék sokáig hiába integettek nekik, hogy ne féljenek, jöjjenek elő stb., az eszkimók nem mozdultak, csak csendesen bámultak lefelé. A mint azonban egy üres bádogdobozt mutogattak nekik, annak már nem bírtak ellenállni s lassanként, ámbár nagyon óvatosan, oda szállingóztak a csónak közelébe, mely e közben kikötött.

Partra szállás

Végre egészen megbarátkoztak az eszkimók s rá-rá kezdték azt a már említett különös bőgést, a mi náluk a csodálkozást és örömet jelenti.

Nansenék kiszállva, szétnéztek az eszkimó kunyhók közt, hol férfit, egyen kívül csakugyan nem találtak, nyilván mind kin kalandoztak azok szanaszét a tengeren halászni, fókát fogdosni. Egy férfi mégis volt otthon, egy csodálatos, pár lábnyi magasságú törpe, a kit itthon mutogatni lehetett volna s a ki alig ért az európaiaknak derékig, de azért ennek a

parányi emberkének ugyancsak takaros kunyhója volt; úgy látszik, valami előkelőség lehetett a faluban.

Észre vevén Nansen, hogy sok szárított fókahús van az eszkimóknál, jelekkel tudtokra adta, hogy szívesen cserélne velük húst, ő meg tút adna érte.

A mint ezt az eszkimók megértették, halomszámra hordták a fókahúst, s örömeiben majd nem tudott hova lenni, a ki egy fókaoldalért egy tút kaphatott.

Utasaink csakhamar jól meg is szedték magukat fókahússal, azután pedig, mivel nem akarták az időt tölteni, csakhamar tovább folytatták útjukat, mivel az idő is nagyon kedvező volt.

Már jól behaladtak a tengerbe, midőn észreveték, hogy valaki ugyancsak lélekszakadva csónakázik utánuk. Nemsokára megismerték, hogy az bizony senki más, mint a kis törpe, a ki megtudván, hogy az európaiak húsért tút adnak, ő is hazakoczogott egy jókora darabért, de mire a partra ért, már akkorára szerencsétlenségére eleveztek a tús emberek. De a törpe nem csüggedt, csónakra kapott s utána az európaiaknak! Hanem szegény hiába mutogatta nekik messziről a nagy darab húst, hiába integetett, hogy megálljanak, biz azok már nem álltak meg, mert siettek s ilyenformán a szerencsétlen kis törpe tút nélkül maradt, pedig Nansenék messziről még nagyon sokáig látták, hogy mily kétségbeesetten igyekszik utánuk szegény emberke, míg végre aztán egy nagy úszó jégdarab mögött végkép elmaradt.

A partnak ezen a részein óriási mennyiségű tengeri madár fészkel, nevezetesen a különféle fajtájú és nagyságú sirályok, melyek oly roppant lármát csaptak, hogy még éjszaka sem lehetett tőlük aludni. Fiaik

már épen anyányiak voltak, mégis keveset tudtak Nansenék fogni, mert ezek a madarak a sarki rókák-tól való félelmükben, a szikláknak csakis oly meredek helyein költenek, a hova madárnál egyéb alig juthat. Mindazonáltal sikerült néhány fiókot levenni, egy csomót pedig lőni, melyeknek húsa valóságos csemege számba ment a sok szárított eledel után.

Most már az *északi fény* is mind gyakrabban s mind szebben látszott. Felséges, meglepő tünemény volt ez, a mihez foghatót ember alig képzelhet. Hosszú, hullámozó kékben tündökölt a csodás fényesség az égen, mely sokszor úgy látszott, mintha két lándzsákkal fegyverzett tábor csatázna egymással, hol egymásnak rohantak, hol visszahúzódtak, olykor pedig mint egy adott jelre gyorsan czikáztak egymáson keresztül-kasul. Sokszor úgy látszott, mintha nagy csomó tüzes lándzsa repülne ki egy helyről, majd hirtelen elsötétedett minden, hogy a pompás jelenség megint elülről kezdődjék.

Még az eszkimók csodálkozását is nagy mértékben felkölti az északi fény nagyszerű tüneménye s azt hiszik, hogy nem egyéb az, mint elhalt kisdedek lelkének a gyülekezete, a mint azok egymás közt táncmulatságot tartanak.

Augusztus hó 8-án egy kellemes kis helyre értek Nansenék, a melyet mindenfelől hegyek környeztek s olyan volt, mint valami kert, még egynéhány virág is nyílt benne. Több sajátságos kőoszlop is állott e kis völgyben szanaszét.

E védett helyet, úgy látszik, valami eszkimó csapat valamikor szintén felfedezte s faluhelynek választotta, mert kunyhóik ott látszottak szanaszét. Hanem hát maguk az eszkimók hova lettek? Megfeleltek erre

azok az embercsontok, a melyek a kunyhókban és környékükön szerte hevertek. Szegény eszkimókat bizonyosan az éhség vagy valami ragály pusztíthatta ki s most pusztán állott a telep.

Nansenék megdöbbenve hagyták el azt a helyet, melyhez hasonló szépségűt még nem találtak Grönlandban s íme ehhez is milyen szomorú esemény története fűződött.

Ezután egymást érték az úszkáló jéghegyek. Az egyikből egy roppant darab szörnyű robajjal épen akkor szakadt rá egy nagy jégtáblára, mikor Nansenék azt meg akarták kerülni. Most már nem lett szükség a megkerülésre, mert a leszakadó jég pozdorjává törte a táblát s szabad lett a víz. Ha azonban Nansenék csak egy perczzel előbb járnak, bizonyára sem magukból, sem csónakjaikból nem maradt volna hírmondó sem.

Egy jéghegyre, a mely mozdulatlanul állott a tengerben, fel is másztak, hogy onnan a tájat jobban áttekinthessék. Egy óranegyedig tartott a gerinczre való feljutás, mely meglehetősen sík volt, kemény, özszeállott hóval borítva. Ez a hegy 70 méternyi magasságra emelkedett a tenger színe felett, míg a víz alatti része legalább hatszor annyi lehetett, a szélessége pedig vagy 1000 méternyi volt a derekának. És ilyen jéghegyek — még nagyobbak is — ezrével és ezrével úszkáltak a partok körül.

A jéghegy tetejéről felséges kilátás nyílt, csupa tündöklő hegyvidékre, csakhogy ezek a hegyek mind jégből állottak.

8/

A TENGERI UTAZÁS BEVÉGZŐDIK

*Partra szállás.
Baltó elbizakodik.
Bepillantás Grönland belsejébe
s annak ijesztő képe.
Az ivóvíz.*

Augusztus közepén végre olyan helyére értek a partnak, a hol elhatározták, hogy a további észak felé való hatolást abbanhagyják s most már az utazás tulajdonképeni céljára térnek, t. i. Grönland ismeretlen belsejében lábszánkó segítségével áthatolnak a nyugati parton fekvő *Godthaab* nevű, európai emberek által is lakott telepítvényig, a melynek, Nansen számítása szerint, épen szemközt kellett feküdni s a mely utat 5—6 hét alatt reméltek megenni.

Tehát végleg kiszállottak a partra, hol sátort ütöttek s előkészületeket tettek a nagy útra. Ez a hely meglehetősen barátságos volt, mert a part környékén, jó darab területen nem volt sem jég, sem hó s kövér mohok diszlettek mindenfelé, úgy, hogy Baltó, az egyik lapp, egész vérszemet kapott s azt hitte, hogy már minden veszedelemnek vége, hiszen majd olyannak látszott ez a térség, mint az ő kedves szülő-

földje, hol hajdanában iramszarvasokat legeltetett. Annyira ment pedig Baltó elbizakodása, hogy egyszer csak odaadta pajtásának, Ravnának, az új testamantumot, hogy viselje gondját, neki már arra semmi szüksége sem lesz.

Baltó ugyanis egy lapp nyelvű újtestamentumot hozott magával s az egész úton, mikor csak valami veszedelmesebb helyhez érkeztek, a mennyire csak lehetett, mindjárt elővette a szent könyvet s nagy buzgósággal olvasgatott belőle, a mint mondta: készült a halálra. S íme most már, mihelyt hite szerint elmúlt a veszedelem, egyszerre megcsökkent a Baltó buzgósága s terhesnek találta a kis könyvet. Megmagyarázták azonban neki, hogy még csak majd ezután következik a fekete leves, jó lesz hát el nem bizakodni. Mire Baltó megszompolyodott s megint csak magához vette a kis könyvet s a káromkodással is felhagyott, a mire pedig mostanában már nagyon rá kezdett állani a szája.

Felmászva egy magaslatra, betekintettek Grönland ismeretlen belsejébe, a min keresztül kellett utazniok, hogy a nyugoti emberlakta parthoz eljuthassanak. S bizony az a kép, a mely előttük feltárult, épen nem volt valami kecsegtető. Egy óriási, végtelennek tetsző térség tűnt fel előttük, a mely csupa havas jéggel volt borítva és sehol még csak egy kopár szikla sem látszott benne, sem semmiféle életnek még csak nyoma sem.

Nyugot felé, úgy látszott, folyton gyengén emelkedett s borzasztó hideg, zordon levegő áradt róla az enyhébb partok felé. Valóságos halál országa.

S e mellett felülete korántsem volt sima, hanem tele egyenetlenségekkel, jégrögökkel, kisebb-nagyobb

hasadékokkal, tehát a lábszánkózásra egyáltalában nem ígérkezett valami kellemes és kényelmes út.

A mint a parton a sátort felütötték, Nansen egyik társával kémszemlére indult ezen jeges területre, hogy annak természetét kipuhatolja s a mennyire lehet, valami utat keressen, a merre majd a szánkákkal is elindulhatnak.

Bizony a dolog épen nem volt valami kecsesítő. Némely helyen roppant széles hasadékok voltak a jégmezőn, színig megtelve olyan puha hóval, hogy az egyes embert megbirta ugyan, de a botot nagyon könnyen bele lehetett szúrni, másutt egészen üresen tátongott a feneketlen hasadék, s ha az ember az ilyenbe beletalál esni, akkor vége. Nansen egyszer bele is futott lábszánkójával egy ilyen mélységbe, de szerencsére igen keskeny volt az s a vállalai fentartották, úgy hogy nagynehezen megint ki tudott vergődni belőle.

Némelyik hasadékon valóságos jéghidak vezettek keresztül, de ezek rendszerint olyan keskenyek voltak, hogy csak négykézláb mertek rajtuk átcsúszni, még pedig úgy, hogy kötelet kötöttek derekukra, a melynek végét az egyik a partról kezében tartotta, hogy ha lezuhanna is a másik, a feneketlen mélységből vissza lehessen húzni.

Jól távolról egy havashegy tűnt elő s ezt akarták Nansenék megmászni, hogy onnan Grönland belsejébe még jobban betekinthesse nek s talán alkalmasabb utat fedezhessenek fel.

Sok baj és veszedelem közben haladtak előre, mialatt sokszor vállig is leszakadtak a hóba, honnan alig bírták egymást kihuzgálni.

A jéghasadékon át

Egyszer távolból egy sötét foltot pillantottak meg a hóban. Mi lehet az? Előbb valami hasadéknak gondolták, de odaérve, kimondhatatlan bámulatra és örömeikre észrevették, hogy az bizony víz, valóságos édes ivóvíz, a miben már hetek óta nem részesültek, hiszen csak olvasztott hólével olthatták szomjúságukat, pedig a hideg égalji utazások alatt, szakadatlan erős szomjúság szokta az emberi gyötörni.

Mondani sem kell tehát, hogy a mint utasaink ezt az élő vizet megpillantották, mindent feledve rohantak oda, hasra vágták magukat annak partján s kimondhatatlan gyönyörrel ittak és megint ittak. Maga Nansen így beszél erről:

«Lehetetlenség, hogy a világon nagyobb élvezet legyen, mintha a sarki utazó, hetek után élő vízre akad. Neki dől az ember s képzelhetetlen élvezettel szívja magába az áldott nedvet, míg csak a hidegség miatt fogai és homloka bírják. Akkor egy kicsit pihen

s megint hozzá fog, újra szívja magába a felséges jég-
hideg italt. Ismétli ezt még néhányszor, hihetetlen
mértékben és megújul s teljesen boldog lesz utána.»

Sok fáradság után végre felmásztak az említett
hegyre is, honnan szétekintve, annyit láttak, hogy a
szárazföld belseje felé szinte csupa jég és hó van, a
melyen azonban itt-ott keményebb és simább részek
is látszóttak.

E hírrel aztán visszavergődtek az elhagyott sá-
torhoz, hogy a kém szemle eredményeit társaikkal is
tudassák.

9/

UTAZÁS LÁBSZÁNKÓN

Készülődés.

Nagy vihar.

Vilorlás szánkózás.

Nansen lemarad a hóban.

Most aztán megkezdődött a készülődés a nagy útra. A mi el volt romolva, azt megigazgatták, a felesleges holmit kiválogatták, hogy mentől kevesebb legyen a teher. Elhatározták, — bár fájdalommal — hogy a csónakokat is ott hagyják. Fenékkal felfordították hát azokat s velük az otthagyt holmikat leborították, hadd legyen boldog vele valami eszkimó, a ki esetleg rátalál

Midőn a szánkókra minden múlhatatlan szükségest felraktak, mindenikre jutott egy-egy métermázsányi súly, míg a legelsőre, a melyet ketten húztak, két annyi jutott. Ezután lábszánkóikat felkötve, a szánok elébe fogták magukat s Isten segítségével megindultak a nagy útra, melynek hogy végét érhetik-e, ki tudta volna megmondani? Ez volt augusztus 15-én.

Folyt aztán a nehéz utazás tömérdek bajjal. Hol ember, hol szánkó süllyedt a hóba vagy szorult valami hasadékba; nagyokat is kellett kerülgetni úgy, hogy csak felette lassan haladhattak előre. Kora reggeltől késő estig húzták a terhet szakadatlanul, mégis némely nap alig haladtak előre egy-két mérföldet.

Egyszer borzasztó vihar érte őket utól. Alig tudták a sátrat valahogy felütni és megerősíteni, hogy az iszonyú szélvész el ne vigye. De mégis sikerült nagy nehezen s miután a hálósákokba belebújtak, elég nyugodtan hallgatták a szörnyű vihar tombolását.

Három nap a sátorba szorulva

Ez azonban nem akart szünetelni s három nap és három éjjel szakadatlanul tartott. Ezalatt utasainknak lehetetlenség volt kimozdulni s úgy ölték az időt, a hogy lehetett. Aludtak, beszélgettek az otthoni dolgokról, Baltó pedig, a ki megint Istenhez tért, mikor csak látni lehetett, hanyatt fekvve s hálósákjába félig belebújva, szakadatlanul a bibliát olvasta nagy buzgósággal.

Utazás vitorlás szánkóval

Végre megint tovább lehetett folytatni az utat. Ez azonban nagyon megnehezedett, mert az eső, a mit a vihar hozott, meglágyította a havat. A roppant erőlködés következtében rendkívüli szomjúság kinozta az utasokat, de havat olvasztani minden lépten-nyomon nem értek rá, úgy segítettek hát némileg a bajon, hogy kulacsaikat megtöltötték hóval s azt ruhájuk alá a meztelen mellükre akasztották, hogy ott a test melegétől felolvadjon.

Vajmi kevesen bírták azonban bevárni, míg az egész felolvad s a legtöbben bizony, ha már gondolták, hogy pár kortynyi víz összegyűlt a kulacsban, minduntalan előrántották s a legnagyobb mohósággal szopogatták annak tartalmát.

A nagy vízhiány miatt aztán nem is mosdottak Nansenék egyáltalában soha, bár utoljára már vastagon tapadt bőrükre a piszokréteg és senki se mondta volna meg, hogy ezen szennyes kinézésű emberek

közt a világ egyik leghíresebb tudósa is ott van, a ki majdan fejedelmek asztalának is lesz megbecsült vendége. Különben más okból sem lett volna tanácsos a mosdás. Mert hiszen sokszor volt olyan hideg, hogy mire az ember arczáig emelte volna a mosdóvizet, már akkorára jéggé fagyott volna az a marékban. Különben is a pizokréteg nagyon jó védelem volt a szörnyű hideg és metsző szelek ellen.

Hosszas, keserves fáradságok után meglehetősen sík felületű helyre érkeztek s mivel a szél állandóan nyugoti irányban fúj, Nansennek az a gondolata támadt, hogy el kellene a szánokat vitorlával látni, hogy a szél is hadd segítsen hajtani. Ha a hajóknál lehetséges ez, hát a szánoknál miért volna lehetetlen, hiszen Amerikában úgymint gyakorolják az effélét.

A többiek nem sokat bíztak a dologban, kivált a lappok tiszta bolondságnak mondták, de Nansen nem tágitott.

Vitorla ugyan nem volt, de volt sátor, s annak részeit alkalmazták vitorla gyanánt, a szánokat kettésével és hármásával összekötözték, elöl valami kormányfélét csináltak, a melyet egy-egy utas kezel, a többiek pedig hátul felkuporodtak a szánkóra.

Eleinte sehogy sem sikerült a dolog, mert a szánkó emberestől, mindenestől felfordult, de utóbb rájöttek a dolog nyitjára, szépen megindultak a szánkók s rohantak előre szédítő sebességgel.

Annyit haladtak így a kedvező szél mellett pár óra alatt, mint máskor napokig tartó terhes munkával.

Hanem egyszer majd megjárta Nansen. Ugyanis a mint az egyik szánkón hátul állott, míg Sverdrup elöl a kormányt igazgatta, egyszer csak lecsúszott s

lemaradt a szánkóról, mely szélgyorsasággal repült tovább s nemsokára annyira haladt, hogy csak alig látszott egy kis folt belőle.

Nansen egy darabig hasra esve nézte a tova-repülő szánt, de csakhamar lábrakapott s teljes erejével futni kezdett utána. Azonban hiába, a távolság közte és a szán közt egyre növekedett, mert azt sokkal sebesebben hajtotta a szél.

Hason fekve nézett a távozó szán után

S ki tudja, nem veszett volna-e Nansen a szörnyű hósvatagon, ha Sverdrupnak történetesen kedve nem támad beszélgetni, a mi pedig olyan szélben s oly gyors rohanás közt nem igen szokott máskor megesni.

Sverdrup tehát hátra kiáltott valamit, de hogy Nansen ismételt kiabálásra sem felelt, sem pedig hátról egyáltalában semmiféle neszt nem hallatszott, nyugtalan lett Sverdrup s nagy fáradsággal felemelte a háta mögött levő vitorlát és visszatekintett.

Ekkor látta nagy ijedtére, hogy a szánon senki sincs. Természetesen mindjárt letépte a vitorlát s a szánt, a hogy tudta megállította. Jó ideig nem tudta,

hogy mit tegyen, midőn egyszerre csak megpillantott a távolból egy kis fekete pontot a fehér hósivatagban. A feketeség egyre növekedett és nagy sebességgel közelgett, midőn Sverdrup nagy örömeire felismerte, hogy az bizony Nansen, a ki lábszánkóján a szán nyomán haladva, gyorsan mind közelebb-közelebb érkezett, míg végre a szánt elérte s az utazást az előbbi módon megint tovább folytatták.

Zöld síkság és édesvizű tavak

10/

MEGÉRKEZÉS A NYUGOTI PARTOKRA

Kijutás a hóból-jégből.

Nagy ivás.

Az apró legyek vendéglátása.

Csónakkészítés fűzfából s vászonból.

Nansen és Sverdrup vakmerő útra indulnak.

Szerencsésen megérkeznek az emberlakta helyre.

Ezután mindjobban beletanultak a vitorlázásba s mivel állandóan kedvező irányban fújt a szél, rendkívüli sebességgel haladtak előre s most már még a csüggedtebbek is kezdték hinni, hogy csakugyan kivergődnek a jégsivatagból és elérnek az emberlakta nyugoti partokra.

S csakugyan szeptember 24-én egyszerre csak valami sötétség tűnt szemükbe, mely nyugoti irányban a vakító fehér havas jégmezőből előfeke-téllett. Baltó torkaszakadtából örömteljesen elkezdett kiabálni:

– Föld, föld, föld!

Aztán hihetetlen gyorsasággal felmászott egy közeli jéghegyre s annak a tetejéről kimondhatatlan örömmel integetett lefelé, rázta négyszögletes sipká-

ját s kézzel-lábbal mutogatott nyugoti irányban, hogy arra csakugyan föld van már, sőt a tenger is látszik.

Leírhatatlan volt az a boldogság, a mi erre utasaink szívet ellepte s most már még fokozottabb gyorsasággal igyekeztek előre, még enni sem álltak meg, csak útközben faltak valamit. Hiszen az a sötétlő, kopár szikla, a mely messziről feladta magát, jobban vonzotta őket, mint hazájukban akármiféle paradicsomi tájék. De hát nem is csoda, hiszen hetek óta nem láttak már vakító hónál, jégnél egyebet s most oly rendkívül jól esett lelküknek annak a kopasz sziklának a megpillantása is.

Nemsokára odaértek, a hová szíviük, lelkük anynyira vágyott. Ott voltak előttük a sziklák, közelükben pedig hómentes térségek terültek el, telve mohával, sőt itt-ott görcsös, törpe fűzfák is voltak láthatók, azonkívül apró tavakban felséges ivóvíz kínálkozott, távolról pedig a tengernek egy messze benyúló keskeny ága csillogott.

Általános örömkialtással fogadták e látványt. Hiszen íme itt volt, megtapogathatták, ráléphettek arra az áldott földre, a minek már színét is oly rég nem látták, gyönyörködhetnek a növények zöld színében, a mi annyi fehérség után szinte csodálatosnak tűnt már fel előttük, de a mi fő: víz, az az édes jó ivóvíz is kínálkozott, a mihez fogható jó, áldott ital nincs e világon s a mit inni az élet legnagyobb élvezete. Azt csak az tudja, a ki hetekig szomjazott kevés olvasztott hólé mellett!

Első dolguk is volt a legközelebbi tónak nekihasalni s kimondhatatlan élvezettel, sokáig szürcsölték a felséges nedűt. Szinte úgy tetszett nekik, hogy tán sohasem lagnak jól vízzel, fel-fel ütötték a fejüket,

hogy egy kicsit kifújják magukat, de azután megint csak nekidőltek és ittak tovább.

De nemcsak utasainknak támadt nagy öröme, hanem azoknak az apró legyeknek is, a melyek rendkívüli számban lebzseltek ezen a helyen s a ritka vendégeknek csakhamar neki esve, bizony összecsípkedték-marták azoknak minden részét.

Füsttel segítettek a szives látást egy kicsinyt korlátozni, azután a vastag mohán neki telepedve s a szerencsés utazás örömeire hatalmasan megfalatozva és egy-egy pipa dohányt is kiszíva, tanácskozni kezdtek, hogy mitévők is legyenek már most?

Nansen és Sverdrup a vászoncsónakon

A jég- és hómező itt már megszűnvén, olyan terület állott előttük, a melyen lábszánkóval nem lehetett tovább menni, sem pedig a nehéz szánokat húzni. A tengerpart pedig, a mely mellett a Godthaab nevű emberlakta telep feküdt, — a hova igyekeztek — még messze volt.

Milyen jó lett volna most a két csónak, ha a keleti parton ott nem hagyják! Mert hiszen — mint mondánk — egy igen hosszú, keskeny tengerág egészen eddig benyúlt a száraz földre s azon csónakon szépen ki lehetett volna hajózni a nagy tengerig, melynek partján Godthaab fekszik.

De hát nincs csónak!

Mindazonáltal utasaink nagyobb bajok közt is bírtak már magukon segíteni, tehát most is csakhamar kitalálták a módját: mit tegyenek.

Elhatározták, hogy készítenek egy kis csónakot, a melyen két ember eleséggel együtt elférjen. Ez a kettő aztán a csónakon átevezi azt az említett tengerágot, felkeresi Godthaabot s ott csónakokat szerezve, a többi négy társat és a holmit is odaszállítja. Míg pedig ketten ezt az utat megteszik, addig a hátramaradt négy töltse az időt úgy, a hogy tudja s várja türelemmel míg értük jönnek.

De hát miből csinálják meg azt a kis csónakot is, a min két ember megfér?

Ezen se jöttek zavarba. Volt ottan körül törpe, görcsös fűzfa elég, ha nem is könnyen, de mégis csak lehet azokból bordának valót válogatni, a sátor pedig vízhatlan vászonból volt, azt meg fel lehet szabdalni s a csónaknak feneket s oldalakat csinálni belőle. Sátor úgy sem nagyon kell már, hiszen itt nincs olyan dermedő hideg, mint amott benn volt a jégsivatagban.

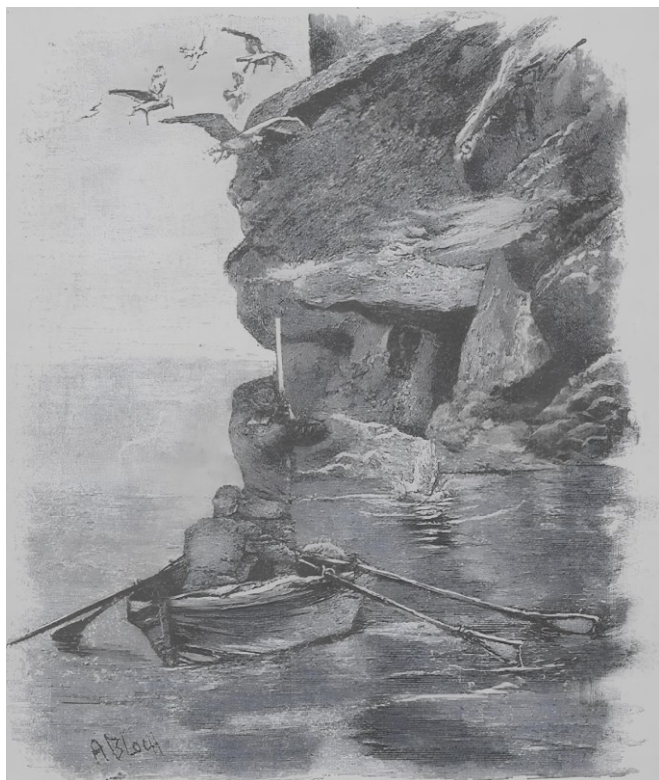
Sátorból készült csónak

Minél előbb hozzá is fogtak a dologhoz, a görcsös fák közül nagy nehezen sikerült pár használható darabot találni, a sátor is áldozatul esett, és a csónak csakugyan elkészült. Nem volt ugyan valami túlságos csinos formájú s inkább hasonlított egy nagy békateknőhöz, mint csónakhoz, de azért mégis csak csónak volt az s elég alkalmasnak látszott arra, hogy ha csak vihar vagy egyéb szerencsétlenség nem éri, át lehet vele hatolni a tenger-ágon.

A rajta való utazásra maga Nansen és Sverdrup vállalkozott.

Szeptember 29-én indultak a veszedelmes útnak parányi lélekvesztőjükön, melynek vászna bizony nem igen mutatkozott vízhatlannak, mert minduntalan beszivárgott rajta a víz s úgy kellett időnkint kimeregetni.

Különben a tájék, melyen áthaladtak, meglehetősen kellemes hegyes vidék volt, melynek parti sziklái körül sok kék sirály s egyéb tengeri madár repkedett.

Vadászat tengeri madarakra

Nansen lőtt is eleget s a mint delenként és esténként kikötöttek a parton, a magukkal vitt edényben mindig megfőztek egy pár nagy sirályt, azonban csak úgy félig-meddig, hogy az időt ne töltsék soká. Hanem azért azt mondja Nansen, és Sverdrup is azon a véleményen volt, hogy annál felségesebb falatot soha

sem evett életében. A min hát nem lehet csodálkozni, mert hiszen már 46 napja nem ettek friss húst s ennyi idő után a leghitványabb is nagyszerű falatnak tetszik.

Az utazás minden nagyobb akadály nélkül tovább folyt, olykor egy-egy kis vihar neki kerekedett ugyan, de a kis lélekvesztő mégis kiállotta a bajt s október 3-án végre megpillantották az oly nehezen várt Godthaabot, melynek lakosai rendkívüli csodálkozással és roppant örömjajjal siettek elébük; nagy készséggel partra húzták csónakjukat s általában minden lehető szívességgel elhalmozták őket, bár eleinte fel nem bírták fogni, hogy mikép jöhet ember a keleti hósivatagok felől, hiszen azt teljesen járhatatlannak tartották s nem is érkezett még ide azelőtt abból az irányból senki ember fia!

Nansenék a kellő magyarázatot rövidesen megadva, intézkedtek, hogy ott maradt négy társuk is mielőbb idejuthasson. S a mint a lakosok a dolgok állását megtudták, néhányan mindjárt vállalkoztak, hogy felkeresik a négy idegent s mindenestől ide szállítják.

És csakugyan állottak is szavuknak; a Nansen magyarázata után ráakadtak a négy hátramaraadtra s baj nélkül elszállították azokat is Godthaabba, úgy hogy végre mind a hatan, annyi vész és baj kiállta után, ott lehettek együtt a kis telepen, a mely valóságos ígéret földje volt rájuk nézve.

11/

A NAGY UTAZÁS VÉGE

Godthaab.

Nagy mosdás, nagy evés.

A godthaabi lakosokról.

Azoknak különös csemegéje

és még különösebb szappanja.

Nansen és társai hazautazása Európába.

Godthaab, mely után utasaink annyira vágytak, ám-
bár Grönlandnak legnevezetesebb telepe, még sem
kell gondolni, hogy valami jeles város volna. Bizony
nálunk falunak is csak nehezen válnék be. Egy kis
templom s öt-hat valamire való épület van benne, a
többi csupa hitvány eszkimó-kunyhó.

Hanem lakosai aztán annál szívesebbek, hiszen
olyan ritkán látnak idegeneket s annál jobban kap-
nak rajta, ha egy-egy odavetődik.

Most már, hogy Nansenéknek sikerült oda ver-
gődni, az utolsó hajó, mely azon évben Európába
ment, épen eltávozott már a kikötőből, a mi Nansen-
ékre bizony nem valami örömdetes hír volt, mert
így már ezen a helyen kellett tölteni a közelgő őszt, az
egész hosszú telet s bevárni még a jövő tavaszt is, mi-

dőn majd megint érkezik Európából valami hajó, melyen az elhagyott édes hazába visszajuthatnak.

Godthaab

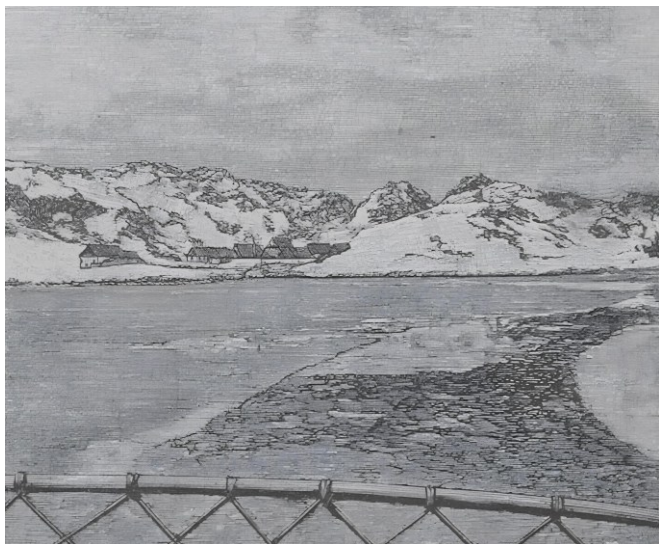
Bizony keservesen esett ebbe eleinte beletörődni, hiszen annyira vágytak volna már otthon hagyott szeretteiket annyi nehéz viszontagság után újra láthatni, de hát hiába, ezen már nem lehetett segíteni, bele kellett nyugodni a dologba.

S a hosszas várakozást felette megkönnyítette a lakosok rendkívüli szívessége, barátságos jóindulata, meg azután az a sok különösség, a mit Nansenék egész otlétük alatt minden lépten-nyomon tapasztaltak.

Mindjárt megérkezésük után elszállásolták őket a legjobb házakba s a mennyire ott lehetett, fényes lakomát rendeztek tiszteletükre.

A mint Nansen szállására ért, hol tükör is volt, szinte felkiáltott bámulatában, a mint abba beletekintve, egy rút, torzonborz, ismeretlen arcot pillantott meg, a kinek csak a szeme meg a foga fehérlett ki

a vastag piszokréteg közül. Pedig hát az ő volt, tulajdon maga. Szinte alig akarta elhinni.

A part Godthaabnál

Hozzá is fogott mindjárt az oly régóta nélkülözött mosdáshoz és a mint mondja, ahhoz hasonló kellemes érzést alig lehet képzelni, valamint a hogy annyi idő után először tisztát vett magára, az is valódi paradicsomi élvezetnek tetszett.

Hát még a lakoma! Valódi csodákat mivelt ott ez a hat ember, a mit még a nagyétű benszülöttek is megbámultak. De hogy is ne, mikor ott kenyér s tészta is volt, a minek már jóformán az ízét is elfelejtették. De bezzeg emlékezetükbe hozták most és ettek, megint ettek, újra csak ettek; úgy voltak vele, mint annak idején a vízzel: sehogy sem tudtak volna jól lakni.

Hanem az volt aztán a különös, hogy a mint este a jó ágyba belefeküdtek, alig tudtak elaludni, s azután is csak nyugtalanul hánykolódtak; annyira hozzászoktak már a hálózsákhoz, melybe kettesével-hármasával belebújva szokták volt az éjszakákat a jég és hó hátán édesdeden keresztül aludni.

Egész a jövő tavaszig itt kelletvén már maradniok, ugyancsak bő alkalmuk nyílt rá, hogy az itteni lakosságot, annak sajátságos szokásait megismerhessék.

A lakosság, kivéven néhány dán hivatalnokot és kereskedőt, csupa eszkimókból áll, a kik már ezen a tájon mindnyájan keresztények. Azonban majd csak úgy élnek, mint félvad pogány rokonaik. Halászgatnak, vadászgatnak s az így nyert zsákmányból éldegélnek, hiszen különben más életmód itt nem is lehetséges.

A halat és fókahúst részint azon frissen, nyersen eszik meg, részint pedig elébb kifagyasztják, de olykor meg is főzik, vagy pedig nyáron elébb félig megrothadni engedik. Különös csemegének tartják a rothadt fókafejet. A fóka vagy czethal szalonnáját mindig csak nyersen szokták enni. Nagy kedveltségnek örvend még náluk a különféle czetek friss bőre, melyet egy kis szalonnaréteggel együtt szoktak lenyúzni. Ezt is nyersen eszik s Nansen maga is dicséri; azt mondja, hogy sokkal izletesebb úgy, mint főve; olyanforma az íze, mint a dió.

Azonban mindennél többre becsülik az eszkimók az iramszarvas böndőjének a tartalmát. Grönlandnak ugyanis ezen a részén már vad állapotban élnek iramszarvasok, melyekre a lakosság nagyon szorgalmasan vadásztat és ha egyet-egyet sikerül

Godthaabi eszkimó házaspár

elejteni, akkor van öröm, de nagy. Korántsem a húsnak meg a bőrnek örülnek pedig annyira, ha-

nem a böndőnek, a mely annál becsesebb, mentől
jobban tele van.

Godthaabi eszkimó leány

Ilyenkor aztán apraja-nagyja örvendező zajgás közt neki dől a böndő tartalmának s a legnagyobb élvezettel markolászsza ki a benne levő félig megemésztett holmit.

Az iramszarvas mohával él s a mi a böndőjében van, nem egyéb, mint a félig megemésztett moha, a mely az állat gyomrában már egy kissé megsavanyodott. S ez az eszkimó legkedvesebb csemegéje a világon. Hogy pedig miért kap olyan nagyon rajta, annak a magyarázata nyilván az, hogy az eszkimó folyvást húsfélével élven, természetyszerűleg nagyon megkívánja a növényi eledelt is. Úgyde Grönlandban ilyesmire vajmi ritkán tehetvén szert, azért kap oly mohón a böndő tartalmán, a mely végre is növényi eredetű s az állat gyomrában már félig feldolgoztván, nagyon könnyű emészthetővé lett.

De van még, a mit szintén majdnem ilyen nagyra becsül az eszkimó. Ez pedig a hótyúknak a béle.

Beszéli Nansen, hogy egyszer egy eszkimó vadász kedveskedni akarván nekik, egy pár hótyúkot lőtt s ajándékba oda vitte. Mielőtt azonban átadta volna, kihalászta a tyúkokat, kivette azok belét s mindenestől együtt a legnagyobb élvezettel egy szempillantás alatt felfalta. Már a belet tehát minden jóindulat mellett is sajnálta az európaiaknak odaadni, hanem magát részeltette ebben a nagy élvezetben. Ennek is az lehet különben a magyarázata, hogy a hótyúk beleiben szintén növényi maradványok is vannak.

Azon a vidéken nagyon sok a hótyúk, lőnek is az eszkimók eleget, bár a húsát nem sokra becsülik s azt, ha csak lehet, az odavetődő, vagy ott tartózkodó

európaiaknak adják el, de a beleket mindig gondosan kitakarítják s felcsemegézik előre.

Az eszkimók ruházata főképp fókabőrből készül s férfinél, nőnél egyforma, úgy hogy alig lehet egymástól megkülönböztetni, annál inkább pedig, mert a férfiak is rendesen bajusztalanok, szakáltalanok, mivel hogy nem nő nekik. Szoknya itt a nőknél teljesen ismeretlen s férfiak módjára ők is nadrágban, csizmában járnak, amint hogy a hideg miatt bajos is volna másként ruházkodni.

Fejviseletük azonban mégis különbözik a férfiakétól. Az asszonyok ugyanis hajukat a fejtetőn egy csomóba, kontyformára összekötik, a mit a vadtörzsek bőrdarabbal csavarnak körül, a godthaabiak azonban már holmi színes szalagokkal, a mit európai kereskedés útján szereznek. Csakhogy nem mindenféle színt használnak össze-vissza; mindennek megvan a maga szabálya, a mit szigorúan megtartanak. Így nevezetesen a leányok vörös szalagot használnak, míg a férjjes asszonyokat a kék szín illeti. Az özvegy-ségre jutottak fekete szalaggal kötik körül kontyukat, ha azonban megunják a bús özvegyiséget, akkor a fekete mellé egy kis keskeny vöröset is kötnek, a miből aztán mindenki megértheti, hogy a bánatos özvegy megint férjhez szándékozik menni. Az olyan öreg özvegyasszonyok pedig, a kik már koruknál fogva is végkép letettek az újra való férjhezmenésről, azok fekete szalag helyett rendesen fehérret kötnek fel.

Különös az eszkimó nőknél, hogy mindenféle szappannál többre becsülik mosdásra az emberi vizeletet, melyről azt hiszik, hogy nemcsak a bőrnek látgságot, hanem a hajnak is szép színt ad. Ezért a vizeletet nagy gonddal összegyűjtik erre való edé-

nyekben, melyek közhasználatra minden kunyhóban ott található, anélkül, hogy azon valakinek eszébe jutna megütközni, vagy azt legkevésbé is undorítótnak tartanák.

Hiába, ahány ház, annyi szokás!

Az eszkimó a világról jóformán nem tud semmit s ha elegendő fókát foghat, nem is törődik semmivel. Alkalmas időben kimegy halászni, vadászni, egyébkor pedig kényelmesen meztelenre vetkőzve, ott heverész kunyhójában, hol aztán elmesélgetik, eltréfálgalják az időt, közben pedig nagyokat alusznak.

Szegények ezek az emberek nagyon, szegény, kopár az országuk, melynek még a nyara is csak néhány hétből áll, de azért ez a szegény nép bizonyára sokkal boldogabban éldegél jeges hazájában, mint sok hatalmas ország lakossága a maga szép és minden természeti adománynyal megáldott lakóhelyén.

Nansenék nagyon megszerették ezt az egyszerű, de igen jóindulatú népet s midőn a következő tavaszon hajó érkezett Európából, melyen a rég nem látott hazába visszautazhattak, szinte nehezen esett elhagyniok a szegény eszkimókat, a kik szintén fájó szívvel váltak meg sok viszontagságon keresztülment utasainktól. A mint a hajó elindult a kikötőből, Nansenék mindnyájan sokáig néztek még vissza a hajó fedélzetéről s igazán meghatva integettek búcsút: Isten veled Grönland, Isten veled!

Isten veled Grönland!

Fridtjof Wedel-Jarlsberg Nansen
(1861-1930)

Fotó: My Colorful Past / mediadrumworl / Northfoto)

Fridtjof Nansen élete és munkássága a tizenkilencedik század végének és a huszadik század elejének egyik legsokoldalúbb és legmeghatározóbb története, amelyben a tudományos zsenialitás, a fizikai állóképesség és a mély humanizmus fonódik össze elválaszthatatlanul.

Fridtjof Wedel-Jarlsberg Nansen 1861. október 10-én született Store Frøen birtokán, a régi Krisztiánia (a mai Oslo) közelében. Családi háttere meghatározta későbbi sokoldalúságát és rendíthetetlen jellemét.

A Nansen család dán eredetű volt. Egyik neves őse, Hans Nansen (1598–1667) kereskedőként már a 17. században felfedező utat tett a Fehér-tenger vidékén, majd Koppenhága polgármestere lett.

A család későbbi generációi a 18. század közepén telepedtek le Norvégiában, ahol köztisztviselőként álló hivatalnok és jogász karriert futottak be.

Apja, Baldur Fridtjof Nansen, a norvég legfelsőbb bíróság ügyvédje volt, akit mély vallásosság, aszketikus életmód és szigorú kötelességtudat jellemzett. Baldur nem törekedett politikai szerepvállalásra, de integritása mély benyomást tett fiára.

Az anyai ág, Adelaide Johanne Thekla Isidore Bølling Wedel-Jarlsberg révén, Nansen a norvég arisztokráciához kapcsolódott. Adelaide nagybátyja, Herman Wedel-Jarlsberg gróf, a 1814-es norvég alkotmány egyik megalkotója és későbbi svéd-norvég alkirály volt.

Anyja erős akaratú, sportos asszony volt, aki korát megelőzve kiválóan síelt és túrázott, és ő volt az, aki gyermekeit a természet szeretetére és a fizikai készségek fejlesztésére ösztönözte.

Nansen gyermekkorában a Store Frøen körüli vidéki paradicsomban telt, amely akkoriban még távol esett a város zajától. A Nordmarka erdőségei a fiatal Fridtjof számára a felfedezések első színterévé váltak.

A nyári hónapokat úszással, horgászattal és a tavak melletti táborozással töltötte, az őszeit pedig vadászattal a sűrű fenyvesekben. Ebben az időszakban alakult ki benne az a „Robinson Crusoe-i” önelátó képesség, amely későbbi expedíciói során az életben maradását biztosította.

Már kétesztendőskorában sílécra állt, és bár korai kísérletei, például a Huseby melletti síugrás, gyakran veszélyes bukásokkal végződtek, kitartása és fizikai ereje révén hamar az ország egyik legjobb sportolójává vált.

Amikor Nansen 1880-ban beiratkozott a Krisztianiai Egyetemre, nehéz volt választania, mert egyaránt szerette a fizikát, a matematikát és a természettudományokat. Végül a zoológiát választotta, nem csupán a tudományág iránti érdeklődése, hanem pragmatikus okok miatt is: úgy vélte, ez a pálya több lehetőséget biztosít számára a szabadban végzett kutatómunkára és az utazásra.

A fiatal hallgató tehetsége hamar megmutatkozott, és 1882-ben, mindössze húszévesen, professzora javaslatára részt vett egy öt hónapos tengeri úton a Viking nevű fókavadász hajón. Ez az utazás a Grönland és a Spitzbergák közötti vizekre sorsfordítónak bizonyult.

Nansen feladata eredetileg a tengeri élővilág megfigyelése és gyűjtése volt, ám amikor a hajó hónapokra a jég fogságába esett Grönland keleti partja-

inak közelében, figyelme a sarkvidéki geográfia és az oceanográfia felé fordult. A jégtáblák mozgását figyelve ekkor fogalmazódott meg benne először a „nagy drift”, a sark körüli transzpoláris áramlás elmélete, amely szerint a kelet-szibériai partoktól induló áramlatok a jéggel együtt átszelik az Északi-sark környékét.

Visszatérése után, 1882 és 1888 között, Nansen a Bergeni Múzeum zoológiai konzervátora lett. Bergenben a kor legmodernebb mikroszkópos technikáit alkalmazva a gerinctelenek és az alacsonyabb rendű gerincesek idegrendszerét kezdte vizsgálni. Tudományos módszertanát a rendkívüli precizitás és a technikai innováció jellemezte. Saját maga tökéletesített rajzeszközöket és metszetkészítési eljárásokat a szövettani kutatásokhoz.

Nansen tudományos pályafutásának egyik legkevésbé ismert, ám annál jelentősebb szakasza az idegtudományhoz kötődik. 1886-ban hosszabb tanulmányutat tett Paviában Camillo Golginál és Nápolyban, ahol a kor legkiválóbb hisztológusaitól tanult. Ezt követően írta meg doktori értekezését a korongférgék és a nyálkahal központi idegrendszerének szövettani felépítéséről.

A disszertáció, amelyet 1887-ben védett meg a Krisztiániai Egyetemen, forradalmi felismeréseket tartalmazott. Nansen volt az egyik első kutató, aki bizonyítékokat talált arra, hogy az idegrendszer nem egy folytonos, összefüggő hálózat, hanem egyedi, különálló egységekből, neuronokból áll. Megfigyelte, hogy az idegrostok a gerincvelőbe lépve két ágra oszlanak. Ezeket ma is „Nansen-rostokként” ismeri az orvostudomány.

Bár kortársai kezdetben kétkedéssel fogadták eredményeit, a modern tudománytörténet Nansent az idegtudomány egyik alapítójaként ismeri el, aki-nek munkássága, ha nem fordult volna a sarkkutatás felé, akár orvosi Nobel-díjat érhetett volna.

1887-ben Nansen egy minden korábbinál merészebb tervvel állt a nyilvánosság elé: keresztülsíelni Grönland belső jégmezőin, Keletről Nyugatra haladva. Ez a terv ellentmondott minden korábbi expedíciós logikának. A korábbi próbálkozók, mint Adolf Erik Nordenskiöld vagy Robert Peary, mindig a lakott nyugati partról indultak az ismeretlen belvidék felé, hogy kudarc esetén könnyen visszatérhessenek a biztonságos környezetbe. Nansen azonban úgy érvelt, hogy a visszavonulás lehetősége pszichológiai hátrányt jelent. Azzal, hogy a lakatlan, zord keleti partról indult, elvágta a visszatérés útját: az egyetlen irány a túlélés felé a Nyugati part elérése volt.

A vállalkozás finanszírozása nehézségekbe ütközött, a norvég kormány és az egyetem túlságosan kockázatosnak tartotta a tervet, és elutasította a támogatást. Végül egy dán mecénás, Augustin Gamél biztosította a szükséges ötezer koronát.

Nansen egy öt fős csapatot válogatott össze, amelyben Otto Sverdrup, egy tapasztalt tengerész és hegymászó lett a helyettese. A csapat különlegessége volt két számi (lapp) résztvevő, Samuel Balto és Ole Ravna jelenléte, akiket Nansen azért választott, mert bízott a természetközeli népek állóképességében és a hideg környezethez való alkalmazkodásukban.

Nansen az expedíciót a tudós alaposságával készítette elő. Mivel kereskedelmi forgalomban akkor

még nem voltak kaphatók sarkvidéki felszerelések, számos eszközt maga tervezett vagy módosított.

Az egyik ilyen újítás a Nansen-szán volt. Kőris- és juharfából készült, rendkívül könnyű, mégis erős szánok ezek, amelyeket szegek helyett bőrszíjakkal rögzítettek, hogy a jég egyenetlenségeihez rugalmasan alkalmazkodjanak.

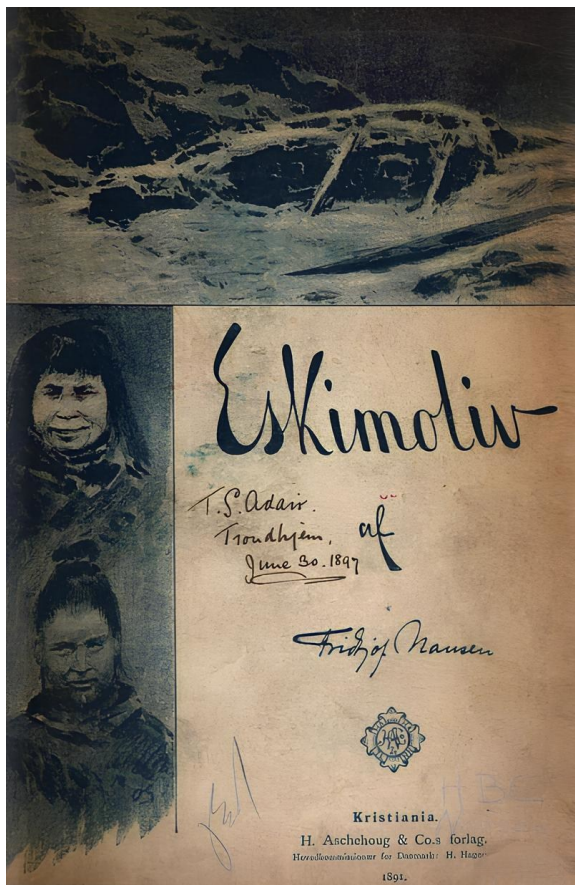
Kialakította a réteges öltözködést. Szakított a kor nehéz szőrmeöltözékeivel, és a könnyű, réteges gyapjúruházatot preferálta, amely jobb hőszigetelést és páraelvezetést biztosított mozgás közben.

Főzőkészülékkel indult útnak. Az Adolphus Greely tervein alapuló, Nansen által tökéletesített alkoholos főző minimális üzemanyag-felhasználással maximális hatásfokot ért el a hó olvasztásában.

A partraszállás 1888 júliusában majdnem katasztrófával végződött. A Jason nevű bálnavadász hajóról való leválás után a jégtáblák hetekig sodorták kisméretű csónakjaikat dél felé, mielőtt nagy nehézségek árán sikerült elérniük a szárazföldet Umiviknél. Augusztus 15-én indultak el a belső területek felé. A gleccserfennsíkra való feljutás embert próbáló volt: 2719 méteres magasságig kellett felkapaszkodniuk, miközben a hőmérséklet éjszakánként -40 Celsius-fok alá süllyedt. Szeptember 26-án érték el az Ameralik-fjordot, bebizonyítva, hogy Grönland belsejét összefüggő jégmező borítja, megdöntve ezzel a „zöld oázisokról” szóló korábbi elméleteket.

Mivel az utolsó hajót lekésték, a telet Godthåb-ban (a mai Nuukban) töltötték. Ez az időszak Nansen számára lehetőséget adott az inuit (eszkimó) kultúra beható tanulmányozására. Megtanult kajakot vezetni, vadászni és kutyaszánt irányítani, mi-

közben mély tisztelet alakult ki benne az őshonos népesség tudása iránt. Az 1891-ben megjelent Eskimoliv (Az eszkimók élete) című művében éles kritikát fogalmazott meg az európai gyarmatosítás pusztító hatásáról, „antikolonialista” hangvétele messze megelőzte korát.

Nansen könyvének dedikált címlapja

Nansen nemzetközi hírnevét a Fram-expedíció alapozta meg véglegesen. Elmélete, miszerint egy hajó a jégbe fagyva, az áramlatok segítségével eljuthat az Északi-sark közelébe, hatalmas ellenállást váltott ki a kor neves szakértőiből. Nansen azonban szisztematikusan gyűjtötte a bizonyítékokat: a Szibéria partjainál elsüllyedt Jeannette maradványainak Grönlandnál való felbukkanása, valamint a Jeges-tengerből származó uszadékfák vizsgálata mind a transzpoláris áramlás létét igazolták.

A vállalkozáshoz Henrik Mohn meteorológus elméleti támogatását és a norvég kormány anyagi segítségét is sikerült megnyernie. Colin Archer hajóépítő mesterrel közösen megtervezték a Fram (Előre) nevű hajót, amely a sarkkutató történetének egyik legikonikusabb járművévé vált. A hajó gömbölyded törzsét úgy alakították ki, hogy a jégtáblák nyomása ne összezúzza, hanem kiemelve a vízből.

A hajó 1893 szeptemberében fagyott be a jégbe az Új-szibériai-szigeteknél. A következő három év a türelem és a tudományos megfigyelés időszaka volt. A legénység meteorológiai, oceanográfiai és biológiai méréseket végzett, miközben a Fram lassan sodródott a végtelen jégmezőkön. Nansen azonban rájött, hogy a sodródás iránya nem fogja pontosan érinteni a Sarkpontot. 1895 márciusában úgy döntött, hogy egy társával, Hjalmar Johansennel megkísérli a csúcstámadást kutyaszánnal és kajakkal.

Nansen és Johansen huszonnyolc kutyával indult el a 84. szélességi foktól. A torlatos jég és a rendkívüli hideg miatt az előrehaladás lassú volt. 1895. április 8-án elérték az északi szélesség legészakibb pontját, amit ember addig, valaha elért. Belát-

va, hogy a készleteik nem elegendőek a továbbjutáshoz és a biztos visszatéréshez, délnek fordultak a Ferenc József-föld irányába.

A visszautat a túlélésért vívott küzdelem jellemezte. A két férfi egy egész telet töltött el egy kőből épített kunyhóban, jegesmedve-húson és fókaszíron élve. Ruházatukat és hálósákjaikat fókabőrrel készítették, és a hosszú sarki éjszakában csak egymásra számíthattak. Végül 1896 júniusában, egy szinte hihetetlen véletlen folytán, a Ferenc József-föld déli részén találkoztak Frederick Jackson brit felfedezővel, aki hajóján, a *Windward-on* hazaszállította őket Norvégiába. Pár héttel később a *Fram* is sértetlenül megérkezett Tromsø-be, igazolva Nansen minden előzetes számítását.

Az expedíció tudományos eredményei felbecsülhetetlenek voltak. Nansen bebizonyította, hogy az Északi-sark körül nem szárazföld vagy sekély tenger, hanem egy mély óceáni medence található, amely több ezer méter mély.

Nansen a *Fram*-expedíció hosszú éve alatt tett egyik legfontosabb oceanográfiai megfigyelése a jég sodródásának irányára vonatkozott. A jeges tengeren végzett mérései során észrevette, hogy a jégtáblák mozgása sosem párhuzamos a szél irányával, hanem attól az északi féltekén következetesen jobbra, körülbelül 20–40 fokos szögben eltér. Nansen zseniális elméleti meglátása az volt, hogy ezt a jelenséget a Föld forgásából eredő Coriolis-erő okozza, amely minden mozgó testet, így a jégtáblákat és az alattuk lévő víztömeget is, kitérít az eredeti haladási irányából.

Mivel Nansen elsősorban biológus és felfedező volt, a jelenség egzakt matematikai leírásával Vagn Walfrid Ekman svéd fizikust bízta meg, aki a legenda szerint Nansen egyik inspiráló előadása után egyetlen éjszaka alatt levezette a megoldást. Az Ekman-spirál elmélete szerint a szél által keltett súrlódás mozgásba hozza a legfelső vízréteget, amely a Coriolis-erő miatt jobbra térül el. Ez a réteg súrlódás révén magával vonja az alatta lévőket, amely a belső súrlódás miatt már lassabban mozog, és a Coriolis-erő hatására az felette lévőhöz képest még tovább térül el jobbra. Ez a folyamat a mélyebb rétegek felé haladva egy spirális szerkezetet alkot, ahol a vízmozgás sebessége fokozatosan csökken, iránya pedig egyre jobban elfordul, egészen addig a mélységig, ahol az áramlás iránya már akár a felszíni széliránnyal ellentétes is lehet. Ez a felfedezés alapvető fordulatot jelentett a tengeráramlások és a szél generálta vízmozgások fizikai megértésében, és ma is a modern oceanográfia egyik sarokköve.

A Fram-expedíció után Nansen világszerte ünnepezt hőssé vált. Előadókörútjai során 1898 májusában Budapestre is ellátogatott, ahol a magyar tudományos élet krémje fogadta. 1898. május 10-én reggel érkezett meg Bécs felől a Keleti pályaudvarra, felesége, Eva Sars kíséretében. A fogadására megjelent Berecz Antal, a Magyar Földrajzi Társaság főtitkára, valamint a korszak neves tudósai, köztük Lóczy Lajos és Jankó János.

A látogatás során Nansen nagyszerű előadást tartott a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, ahol részletesen beszámolt sarkvidéki tapasztalatairól és az oceanográfiai felfedezéseiről. A

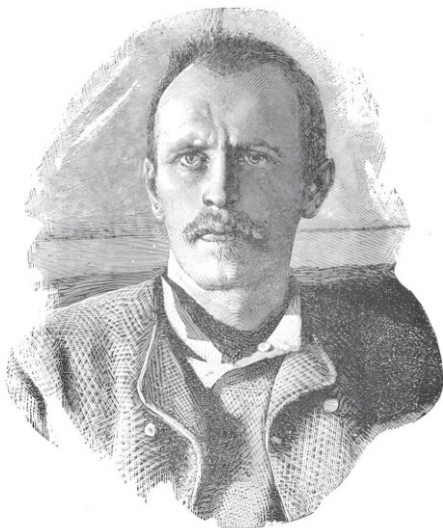
Magyar Földrajzi Társaság ekkor választotta tiszteletbeli tagjává. Érdekesség, hogy budapesti tartózkodása alatt megtekintette a Városligetben felállított Bem–Petőfi-körképet is, ahol neve ma is olvasható a vendégekönyvben. Látogatása mély nyomot hagyott a magyar sarkkutatói érdeklődésen. Útleírásai több magyar fordításban is megjelentek, és a hazai geográfusok generációi számára szolgáltak inspirációként.

Nansen F. expedíciójának eredményei.

271

Nansen F. expedíciójának eredményei.

Nansennek Budapestre való megérkezése mintegy befejezését képezi ama nagy körútjának, a melyet egy év leforgása alatt Euró-

Nansen Fridtjov.

pában és Amerikában megtett. Már annyit beszéltek róla és irtak expedíciójáról a napi sajtóban és a folyóiratokban, hogy alig lehet séges ezen dolgot illetőleg még valami újat mondani. És hogy

Bakos János: Nansen F. expedíciójának eredményei.
Földrajzi Közlemények, XXVI. k., 1898

1897-től Nansen a Krisztiániai Egyetem zoológia professzora lett, de érdeklődése egyre inkább a fizikai oceanográfia felé fordult. 1908-ban ő lett az egyetem első oceanográfiai professzora. Ebben az időszakban kulcsszerepet játszott a nemzetközi tengerkutatói együttműködések megszervezésében. Egyik alapítója és vezetője volt a Nemzetközi Tengerkutatói Tanácsnak.

Tudományos munkássága során nem elégedett meg az elméleti kutatásokkal. Saját mérőműszereket fejlesztett ki, köztük a „Nansen-palackot” a mélységi vízmintavételhez és a precíziós hőmérőket a tenger alatti hőmérsékletméréshez. Helland-Hansennel közösen végzett kutatásai a Norvég-tenger áramlatairól és a halállományok ingadozásának éghajlati okairól alapvető fontosságúak a mai tengerbiológia és klímakutatás számára is.

Nansen tudományos hírneve azonban egyre gyakrabban kényszerítette politikai szerepvállalásra. Amikor a Norvégia és Svédország közötti unió 1905-ben válságba került, Nansen a norvég függetlenségi mozgalom egyik legtekintélyesebb szószólójává vált. Írásaival és diplomáciai kapcsolataival, különösen Nagy-Britanniában, sikerült nemzetközi támogatást biztosítania országának békés különválásához. A független Norvégia első londoni követeként (1906–1908) ő tárgyalta le az Integrity Treaty-t, amely szavatolta az ifjú állam határainak sérthetetlenségét.

Az első világháború borzalmai után Nansen élete újabb és talán legfontosabb szakaszához érkezett. A Népszövetség felkérésére elvállalta a hadifoglyok hazaszállításának megszervezését. 1920 és 1922 között több mint négyszázezer foglyot juttatott haza a

Szovjet-Oroszországból és Közép-Európából, gyakran lehetetlennek tűnő logisztikai és politikai körülmények között. Mivel a szovjet kormány nem ismerte el a Népszövetséget, Nansennek személyesen kellett tárgyalnia a bolsevik vezetőkkel, akik bízva integritásában, engedélyezték a műveletet.

1921-ben ő lett a Népszövetség első Menekültügyi Főbiztosa. Ebben a minőségében szembesült azzal a problémával, hogy a háború utáni határeltolódások és a politikai rendszerváltások következtében milliók váltak hontalanná, okmányok nélkül. Erre a kihívásra válaszul alkotta meg a „Nansen-útlevelet”. Ez volt az első nemzetközi jogi eszköz, amely elismerte a menekültek státuszát, és lehetővé tette számukra a legális határátlépést és a munkavállalást más országokban.

Ugyanebben az időszakban az oroszországi éhínség elleni küzdelem élére állt. Amikor a kormányok politikai okokból megtagadták a segítséget az éhező orosz és ukrán lakosságtól, Nansen magánadományokat gyűjtött és nemzetközi segélyakciót szervezett. Becslések szerint tevékenysége hétmillió ember életét mentette meg. Ukrajnában ma is emlékeznek a harkivi „Nansen-házakra” és a segélyszállítmányokra, amelyekkel gépeket és vetőmagot biztosított a parasztság számára.

Emberbaráti munkájáért 1922-ben Nobel-békedíjjal tüntették ki. A díjjal járó összeget nem magára költötte, hanem teljes egészében a görögországi menekültek megsegítésére és az oroszországi mezőgazdasági projektek támogatására fordította.

Élete végéhez közeledve Nansen továbbra is aktív maradt. 1913-ban tette meg utolsó nagy tudomá-

nyos expedícióját Szibériába, amelynek tapasztalatait a Gjennem Sibirien (Szibérián át) című könyvében foglalta össze. Később az örmény menekültek ügyét karolta fel, megkísérelve egy önálló hazát kialakítani számukra a Kaukázusban. Bár 1924-ben még egy léghajós sarki expedíciót tervezett, de közben egészségi állapota megromlott.

Fridtjof Nansen 1930. május 13-án hunyt el Lysakerben. Temetése nemzeti gyásznappal volt Norvégiában, de a világ minden táján megemlékeztek róla. Öröksége ma is él. Az általa alapított intézetek, a nevét viselő sarkkutató állomások és a Nansen Refugee Award mind az ő szellemét őrzik. Nansen bebizonyította, hogy az emberi elme határai kitágíthatóak, ha a tudományos kíváncsiság mély empátiával és erkölcsi felelősségvállalással párosul.

Nansen életműve a huszonegyedik században is aktuális. Az általa elindított oceanográfiai kutatások alapozták meg a modern klímatudományt, humanitárius alapelvei pedig az ENSZ menekültügyi rendszerének sarokkövei maradtak. Ahogy ő maga vallotta: „A nehéz az, ami egy kis időt vesz igénybe; a lehetetlen az, ami egy kicsivel többet”.

Ez a gondolat vezérelte őt a jégmezőkön és a tárgyalóasztaloknál egyaránt, és ez tette őt az emberiség történelmének egyik legmeghatározóbb politikusává.

Szívós Béla (1846–1912)

*A kép forrása:
Vasárnapi Ujság,
59. évf, 12. sz,
(2012. április 14.),
296. o.*

Szívós Béla újságíró, lapszerkesztő és tanár, a magyar ismeretterjesztő irodalom egyik sokoldalú alakja volt, akinek neve ma leginkább Nansen grönlandi expedíciójának magyar nyelvű feldolgozása révén ismert.

1846. május 7-én (egyek források szerint 1845-ben) született Hajdúszoboszlón, református lelkészcsaládban.

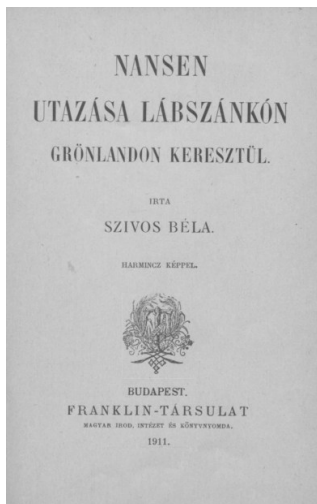
Iskoláit szülővárosában, Debrecenben és Eperjesen végezte, majd Debrecenben teológiai akadémiát végzett.

Tudásszomja külföldre hajtotta: két évig Svájcban és Németországban tanult természettudományokat és mezőgazdaságot.

Hazatérése után kezdetben református lelkészként szolgált, majd 1872-től tizenegy éven át Szentesen volt tanár. Később szülővárosa hívására városi tanácsos, majd rendőrkapitány lett, de egy ideig Izsákon mezőgazdálkodással is foglalkozott.

Hírnevét a fővárosban alapozta meg. 1893-ban csatlakozott a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez, ahol a Magyar Gazda című melléklapot irányította. Számos lapba írt (pl. Politikai Újdonságok, Pesti Napló), gyakran foglalkozott közgazdasági, mezőgazdasági és néprajzi témákkal. Kortársai, mint Schöpflin Aladár, az alföldi, kálvinista literátus típus egyik jeles képviselőjeként emlékeztek meg róla.

1911-ben jelent meg a Franklin Társulatnál (Vasárnapi Könyvtár. IV., 35.) a *Nansen utazása lábszánkón Grönlandon keresztül* című munkája. (Ez a mű előzőleg 1898. január 23 és március 27. között, folytatásokban már megjelent a *Tanulók lapja* oldalain.)

Franklin-Társulat – Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda (Vasárnapi Könyvtár. IV., 35.) Budapest, 1911 és Tanulók lapja – A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap 1898. január 23 – március 27.

Szívós Béla nagy szerepet játszott a „lábszánkó” kifejezés népszerűsítésében a síléc-re. Úgy vélte, ez a magyar népnyelvből eredő szó sokkal találóbb és magyarosabb, mint a korábban használt „hócipő” vagy „hótalp”.

Szívós Béla 1912. április 6-án hunyt el Budapesten. Munkássága révén a magyar olvasóközönség számára közérthető és élvezetes formában váltak elérhetővé a kor nagy földrajzi felfedezései.

SILENT LIBRARY
— PRO —

silent.library.pro@gmail.com

További kiadványaink: <https://tinyurl.com/2w62pm4t>

E-könyv és/vagy Hangoskönyv készítése

<https://tinyurl.com/2zu3c7kx>

SL

SILENT LIBRARY
— PRO —